

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN
FÖR SVERIGES
LUNGSJUKA

Julen

1948

Pris 2:-

GUNNAR WIDHOLM

Månförtrollning

En fjärran ångbåt bölar dovt i bas.
I svart och silver mumlar vinterfjärden.
Det faller frost. Som fruset drivhusglas
blir skiljeväggen till den andra världen.

Trångt är vårt liv på dagens kontinent,
men i oss alla går en omedveten,
halvdunkel ström av bilder och fragment
från ursprungsdjupet, själva strandlösheten.

Den blir förnimbar nu vid kvällens slut,
när mänskensmönstret ormar sig i taket
och vanans ting osynligt rymmas ut
och något starkare än vi är vaket.

Nu hämtar tomheten sitt innehåll
ur källor nedanför det kända jaget.
I yrsel domnar tankarnas kontroll,
okända strömmar vinna övertaget.

Nu lyssnar själen som ett storögt barn,
nu glimmar liv i glömskans matta spegel —
och drömmen vittjar sina fiskegarn
och mytens skepp får vind i sina segel.

Arvid Stenlund

Nr 12 = 1948

Ägare: DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND
Kocksgatan 15. Stockholm
Postgiro 95 00 11

Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel)

Status
RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA
(Utkommer en gång varje månad.)

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Redaktör:
SIXTEN HAMMARBERG

Prenumerationspris: Helår 7:—, halvår 4:—

INNEHÅLL:

ANDERS ÖSTERLING: Månförtrollning	3
NILS FERLIN: Jabboks Vad	5
FLYING REPORTER: Bilens historia är jäktets	6
BERT MILLER: Jul på film och teater	8
BJÖRN HODELL: Några minnen från Djurgårdsteatern	11
KARIN LINDBLOM: Korpral Kraft	15
MARTIN NILSSON: Julprolog	18
PER WIKBERG: Julklappen	22
STIG SJÖDIN: Hemkomsten	25
OVE EKELUND: Det var en gång en saga	27
GÖSTA KNUTSSON: Tolv Annonser — Tolv Dikter (pristävlan)	29
SEKEL NORDENSTRAND: Främlingen	31
SCHACKSPALTEN: Julpristävlan	34
JULKORSORD	34

★

ILLUSTRATIONER: BERTIL BULL HEDLUND, GULLAN ANDERSON,
MARIT KIROTAR, GÖSTA KRILAND, NILS HANE, MARTIN NILSSON
OMSLAGET av GUNNAR WIDHOLM

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri - Södertälje 1948

Status avslutar med detta nummer ännu ett år

och med den tradition vi skapat genom åren ha vi velat ge avspänning från de sociala dagsfrågor, som upp bäras av vår tidskrift och vårt förbund. Vårt julnummer vill alltså bjuda läsekretsen enbart kulturellt och skönlitterärt innehåll i text och bilder till skillnad mot de övriga månadsnumren under året med särskild tonvikt på tuberkulosfrågor och därmed sammanhängande spörsmål. Men det må vara oss tillåtet att även här nämna några ord om vårt dagsaktuella program.

När julens klockor ringa, och fest- och helgstämning sänker sig över vårt nordiska vinterland kunna vi dock alla en stund stanna inför de vardagsuppgifter, som just släppt sitt grepp över oss, innan vi definitivt övergå till julfirandets fröjder och traditioner.

Vår uppgift är att bekämpa folkfienden tuberkulosen och i detta arbete vilja vi i samhällets och folkhäl- sans intresse länka in alla goda krafter. Under det år som gått har många goda initiativ spirat upp på vårt arbetsfält och många goda tjänare och vingårdsmän ha troget fyllt sina platser inom sjukvård och hälsovård. Den medicinska vetenskapen har träget och metodiskt arbetat för att åstadkomma nya effektiva läkemedel mot tuberkulosen och vården av de människor som drabbats av sjukdom sträcker ut sig till nya hittills försummade områden — arbetsvård och människovård även utanför sjukhusens grindar. Det är hela detta samhällsgagnande arbete vi vilja utveckla vidare. Vi eftersträva en fast samverkan mellan medicinska och sociala åtgärder som skall leda de tuberkulösa till egen försörjning, till hälsa och arbete och gemenskap med sina medmänniskor.

För att kunna arbeta vidare mot de mål vi eftersträva — en allsidig och effektiv vård för landets tuber- kulösa — äro vi beroende av våra läsare och gynnares välvilliga stöd och hjälp. Det är också en glädje för oss att här framföra vårt tack för angenämt samarbete och vänlig förståelse under det gångna året. Det är vår förhoppning att vi i fortsättningen skall få röna samma förtroende från såväl gamla som nya gynnare och att vi i gengäld skola kunna ge ett alltmera högklassigt innehåll i vår tidskrift såväl i socialt som i kulturellt och skönlitterärt avseende.

GOD JUL OCH GOTT NYTT ÅR

önskar

De Lungsjukas Riksförbund

Red. av Tidskriften Status

Jabboks vad

Det var något som tvang
att jag reste åstad
för att brottas med Gud
vid Jabboks vad.

Dock sade jag inte:
jag släpper dej ej
med mindre än att
du välsignar mej.

Jag är romare född
och jag talte så här:
Nu, Herre, berätta
vad meningen är

hur luften, lusten
och liv som sjöd
kring dadelpalmen
vart kvalm och död?

Är det bara ett skämt
den värld du gjort
eller ville du någonting
särskilt stort?

O, liv och fråga
och skratt och skräck!
— Hur drogs Papageno
till Jabboks bäck?

Och måste man inte
ha rang och börd
för att allvarligt
göra sin stämma hörd?

Är han romare född
Papageno — Oj!
det trodde jag närmast
var bluff och skoj.

Men det nypte en blåst
kring dyig mark
och han skars av en tranas
trumpet för en falk

när han vacklade upp
med lerig hud
utan vidare minnesmärke
av Gud.

Eller Ferlin

bestil bunn hecluncl

Bilens historia är jäktets

— FRÖKEN, FAR JAG EN BIL! I dag anser vi — och hela den s. k. civiliserade mänskligheten det som någonting helt naturligt, att man bara behöver lyfta av telefonluren, slå ett eller annat nummer och några få minuter senare få en snabb, bekväm taxi utanför porten, beredd att föra en vart man vill på kortast möjliga tid.

Automobilen i den form vi känner till den och beundrar den har visserligen inte funnits så värst många år. När seklet var ungt, var det en ren sensation att se en automobil på Stockholms gator. Och likadant var det i alla andra huvudstäder i Europa.

Men redan för 150 år sedan konstruerades vad man skulle kunna kalla för världens första automobil, och det var en idérik fransman, ingenjör Cugnot, som var pappa till det märkliga fordonet. Cugnots kärria var en ångdriven historia, som i våra ögon knappast gör skäl för det lockande namnet "bil", men som i alla fall med en last av fyra eller fem ton kunde förflytta sig fram på de franska landsvägarna med en för den tiden imponerande hastighet av 3,8 km. i timmen.

Det var ingen billig vagn, ty på den tiden var den numera så hundraprocentigt genomförda masstillverkningen någonting helt okänt. Då gjordes varje del i ett enda exemplar, och det kunde ta många månader för att inte säga år att få fram ett sådant fordon som ingenjör Cugnots bil.

Priset var också därefter: Vagnen kostade 2.000 engelska pund eller enligt nuvarande kurs gott och väl trettio tusen svenska kronor...

NÄR MAN NU TALAR OM BILAR, tänker man gärna på USA, som blivit bilfabrikationens hemland mer än något annat. En stad som Detroit, som är den amerikanska bilstaden, lever uteslutande på detta fordon, och här arbetar trettio tusen arbetare i en enda fabrik. Och det är gott om bilfabrikat i Detroit.

Men i själva verket var Henry Ford och Detroit långt efter de europeiska bil-tillverkarna, som genom Cugnot hade fått vad man brukar kalla för blodad tand, och som i varje fall var de första att gå vidare i fråga om den praktiska sidan, utvecklingen av uppfinningen.

Där har vi Amedée Bollée, som så tidigt som 1873 — alltså för exakt sjuttio-

Av Flying Reporter

Automobilens utveckling från det första klumpiga, obekväma långsamma kommunikationsmedlet till våra dagars fartvidunder är helt enkelt fantastisk. Det är historien om mänskligt förutseende, mänsklig genialitet — men också om människans stora svaghet: jäktet . . .

fem år sedan — konstruerade den första bilen i mer modern mening. Det var en ångdriven historia, som hade två ångdrivna motorer, och som kunde komma upp i en imponerande hastighet av hela 42 kilometer i timmen.

När USA och särskilt Mr Ford började med masstillverkningen av bilar långt senare, dröjde det en bra tid, innan de kom upp i motsvarande "svindlande fart".

BILARNAS UTVECKLING är en nog så fascinerande historia. Man tävlade speciellt om tre ting: Man ville få fram vagnar, som var mer och mer ekonomiska, både i drift och i tillverkning. Vidare ville man öka snabbheten alltmer, eftersom det mänskliga jäktet, den alltmer ökade brådskan var den förnämsta drivfjädern till människans längtan och behov efter en bil. Slutligen tävlade man om att göra vagnarna vackrare och vackrare, men eftersom allt vad smak heter är någonting högst individuellt, är det svårt att säga, när man egentligen lyckades för första gången härvidlag...

Våra dagars fordon är ju ibland rena fartvidunder, för vilka en hastighet av upp till två hundra kilometer i timmen inte är någonting otroligt.

Men så är det också så just nu, att bilen utkämpar en kraftig konkurrens med vad man kallat för morgondagens fordon, det vill säga flygmaskinen.

I USA, de tusen möjligheternas land, kan man redan nu få tag i ett plan, som inte kostar stort mer än en vanlig bil. Problemet härvidlag är naturligtvis endast det, att det än så länge är förhållan-

devis ont om flygplatser. Medan jag kan ha användning för min bil när som helst och strängt taget var som helst, är jag för flygmaskinen beroende av flygplatsens belägenhet.

Visserligen är det sant, att jag kan flyga på en halvtimme mellan Norrköping och Stockholm, medan samma färd per bil tar tre, fyra timmar. Men å andra sidan har jag ytterligare en halvtimme att göra, med att komma från Bromma flygfält utanför Stockholm och in till själva sta'n, och ungefär lika lång tid tar det att nå från Norrköping till dess flygfält.

Här visar det sig alltså, att själva flygturen bara tar hälften så lång tid som turen till och från respektive flygplatser... Detta är än så länge det moderna flygets avvisidor i varje fall i vårt land. Och det är inte minst på grund härav som bilen åtminstone tills vidare torde ha alla chanser att kunna bibehålla sin ställning.

FÖR BARA TJUGO ÅR SEDAN var bilen det självklara fordonet för familjer, som ville ut ett slag och titta på omgivningarna i lugn och ro utan att behöva tänka på turlistor och tågtider och biljettbeställningar och annat tråkigt.

I dag har bensinbristen i större delen av världen i hög grad minskat denna bilarnas mest idealiska funktion.

Å andra sidan får man inte bortse från, att bilen mer och mer kommit att gå i jäktets tjänst. Nu har folk inte bilar, därför att de vill se sig omkring en smula, nu köper de en vagn, därför att de har bråttom.

Farten har blivit det allmer dominerande, och i viss mån bidrar kanske de många bilkonstruktörernas farttävlingar till denna tingens ordning.

Det är nog gott och väl, att man får veta, att en vagn vid behov kan göra 150 eller 200 eller ännu fler kilometer i timmen, men därför är det väl inte sagt, att vagnen eller dess passagerare märkt riktigt idealiskt av att jämt och ständigt köra med denna allt annat än nyttiga hastighet.

Avskaffa jäktet, irritationen i vår värld, och bilarna kommer att få en renässans! Den saken är klar. Sen kan man vara hur stolt som helst, över att man just lyckats pressa ner sitt personliga rekord med tolv sekunder på bilfärd mellan Stockholm och Södertälje...

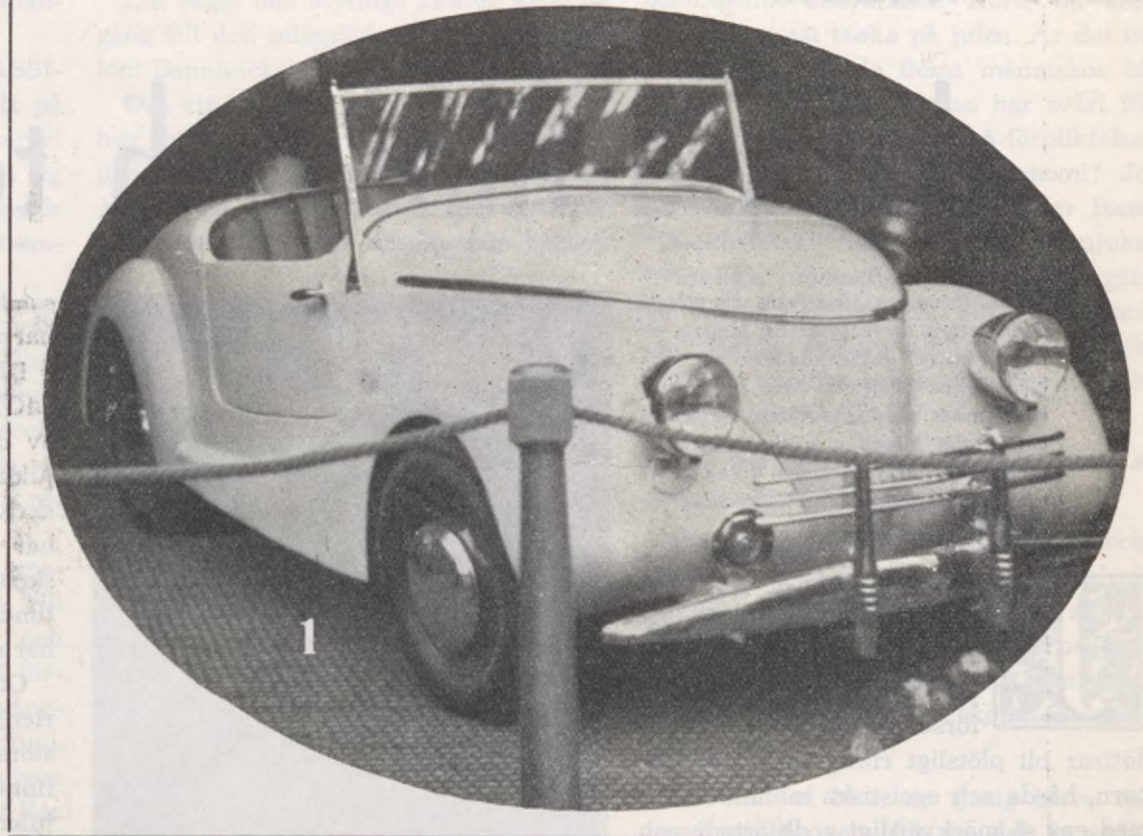
Bilhistorik i bilder:

1 Den moderna bilen kan knappast representeras på ett bättre sätt än av denna lilla vackra franska sportvagn, som väckte berättigat uppseende på den s. k. Bilsalongen i Paris i år. Vagnen heter Boitel efter sin uppfinnare, den är inte tyngre än att ett par starka karlar kan lyfta den — vad det nu skall tjäna till — och den skall inte kosta mer än knappa fyra tusen kronor, när den börjar serietillverkas.

2 Den här kärran har stora likheter med forna tiders hästdroskor, fastän det här är fråga om motorkraft i stället. Vagnen är från år 1893, en fyrehjulig modell av det i dag mycket populära franska märket Peugeot. Motorn är en Daimler på 2 1/4 hästkrafter.

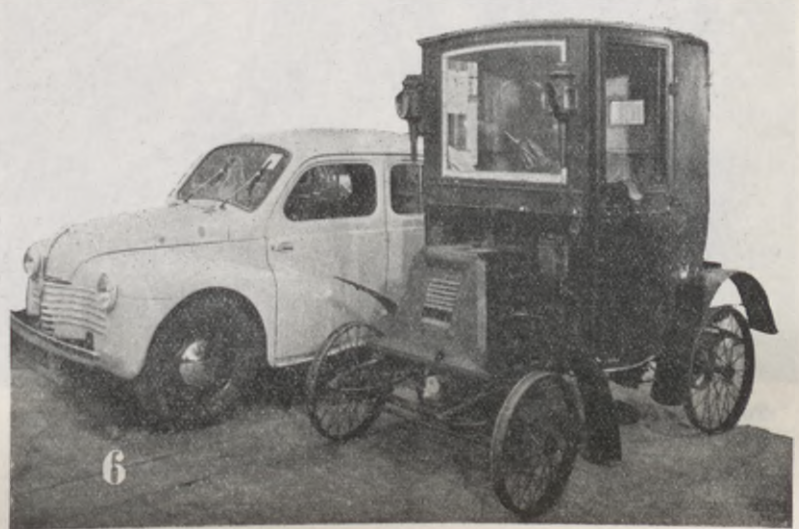
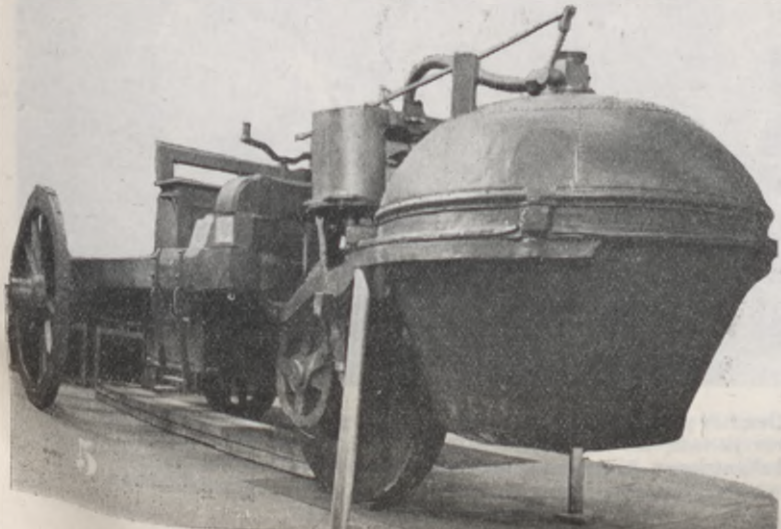
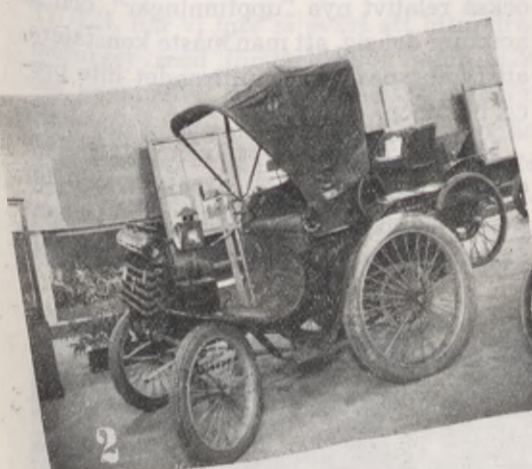
3 Det här kan man gott kalla för världens första kapplöpningsbil. Den konstruerades år 1899 och var första vagn, som kom över den icke föraktliga hastigheten 100 km/tim. Det var samma år — alltså 1899 — i den franska staden Achères som proven företogs, och då lyckades man med denna kanonkuleformade bil uppnå en kilometer på 33 4/5 sekunder, d. v. s. en hastighet av 108 km/tim.

4 Om vi flyttar oss tillbaka ungefär hundra år i tiden, kommer vi fram till det här fordonet, som snarare ser ut som en spårvagn än som en bil. Den gick med tillhjälp av två ångdrivna motorer om sammanlagt tjugo hästkrafter, och den kunde faktiskt uppnå den inte dåliga hastigheten av fyrtyotvå kilometer per timme.

5 Det här är världens äldsta kända automobil, om man nu kan ge denna kärra det förnämliga namnet. Den tillverkades så tidigt som 1770, och pappa till mästerverket är den franske militäringenjören Cugnot. Vagnen tog en last av upp till 5.000 kilo, och den imponerade på dåtidens fardärrar med att kunna komma upp i nära 4 km./tim.

6 Till slut presenterar vi den här belysande bilden från årets franska Bilsalong, som visar en av sekelskiftets något oformliga men fullt användbara bilar vid sidan av en vagn av årets modell, inget lyxåk men ett trevligt, formfulländat, snabbt och säkert fordon, som tillfredsställer bilägarens behov av fart, hans sinne för skönhet och hans ekonomi. Så långt har man alltså kommit på c:a 175 år. Eller, om man räknar bort ingenjör Cugnots något för tidiga experiment, på 75 vårar.

BERT MILLER:

Jul på film och teater

Både Ibsen och Strindberg och många andra stora dramatiker ha fångats av julhelgens och julfirandets skönhet och givit denna helgernas helg plats i ett eller annat skådespel. Men i synnerhet är det filmen och filmförfattarna, som insett, att julfirandet är en tack-sam sak att lägga in i en skildring för den vita duken.

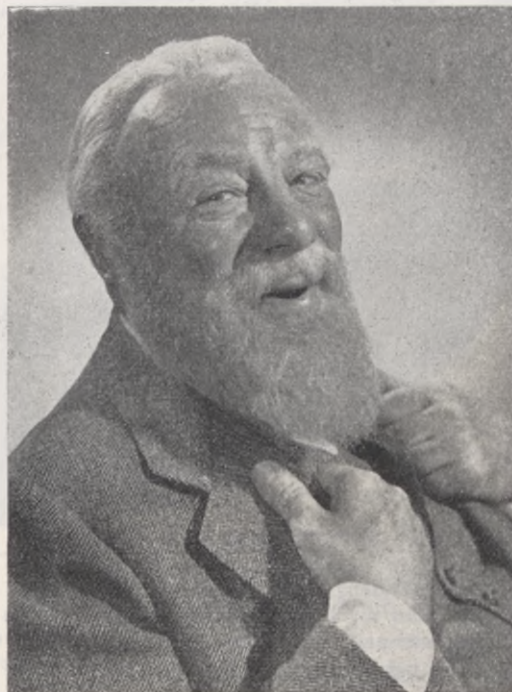
JULEN ÄR MER ÄN NA-GON ANNAN HELG familjernas efterlängtnade högtid. Fiender bli försonade, försummande söner och

döttrar bli plötsligt riktigt exemplariska barn, hårda och egoistiska människor bli med ens så märkvärdigt godhjärtade och givmilda. Varför? Det är jul...

Den karske upptäcktsresanden, som trotsat all världens svårigheter, som kämpat mot den hårdaste köld, mot naturens största hinder — han blir plötsligt ett gossebarn, som kan fälla tårar vid tanke på föräldrahemmet. Varför? Det är jul...

Den svekfulle äkte mannen, som lämnat hustru och barn för att ge sig ut på äventyr med tvetydiga vänner eller en ung, lockande flicka — ja, han omvänder sig så lätt och blir en annan, bättre människa. Varför? Det är jul...

Det är ett faktum, att julhelgen mer än någon annan högtid är familjens stora, gemensamma fest. Man må vara hur hård

Edmund Gwenn är en amerikansk skådespelare, som har fått ett tomteskägg "alldeles gratis". Det har han också utnyttjat i flera olika filmer.

och grym och egoistisk som helst — när snöflingorna börja falla, när tiden är inne, då kyrkklockorna kalla till julotta, eller när man vet, att där hemma tänds just nu den vackra julgranen, barnens samlas för att få vara med om tomtens julklappsutdelning, ja, då längtar man hem, var man än befinner sig, då känner man en

samhörighet med de sina, som man annars har alltför lätt att glömma bort...

DET ÄR ALLTSÅ INTE SÅ UNDER-LIGT, att de största diktarna inspirerats av denna helg. Inte bara till att skriva juldikter eller julberättelser, men till att skriva betydande teaterpjäser, där julen har en större eller mindre roll, till att skriva filmmanuskript, där just dessa sentimentala men vackert mänskliga drag har en viss betydelse.

Om man går långt tillbaka i teaterhistorien, om man exempelvis tittar på den störste av alla dramatiker, Shakespeare, finner man ingenting, som direkt har med julen att göra. Varför? Var Shakespeare inte sentimental? Hade han inga känslor för denna traditionsbundna, vackra högtid?

Säkerligen! Men det var helt enkelt så, att julfirandet på Shakespeares tid hade helt andra drag, än vad vi är vana vid. Julgranen var ännu inte införd i Europa, julklappsutdelningen och jultomten är också relativt nya "uppfinningar", och så kommer det sig, att man måste konstatera, att Shakespeare och julfirandet inte precis hör ihop.

Men ett bevis på, att även denne store diktare hade sinne för tradition och för de stora helgernas betydelse, har vi i hans vackra "Trettondagsafton", som på sätt

Tomten har i alla länder blivit en känd och populär figur. Det är alltså bara naturligt, att han också mer och mer börjat erövra vita duken och teaterns scenutrymme. Titta på den här trevliga tomten i frodige amerikanen Edmund Gwenns gestalt! Blir man inte på gott humör, bara man ser den här bilden från Foxfilms "Det hände i New York"?

Den här tomten har åtminstone ett något ovanligt skägg. Men det hindrar ju inte, att han blir välkommen i alla fall. Man fick stifta hans bekantskap i Paramountfilmen "En brud i stövlar", och det var Robert Cummings, känd Hollywoodcharmör, som gjorde tomten.

och vis dock hör in i det här sammanhanget...

OM VI BORTSER FRÅN KLASSIKERNA och i stället tar oss en titt på moderna, yngre dramaturger, kommer vi också att finna, att en hel del ansett sig vilja ta med julfirandet i någon pjäs för att ge den en riktig, varm, mänsklig stämning.

Här har vi exempelvis den originella och tjugiga amerikanska komedin "Tredubbelt gifta", som blev en av de största framgångarna för Blancheteatern i Stockholm i början på trettioalet, och som sedan dess till och med tagits upp som repris.

I denna pjäs var hjältingen katolik, medan den unge hjälten var protestant. Till yttermera visso var svärfadern jude, och så kom det sig, att Han och Hon, det förälskade paret, behövde gifta sig tre gånger — enligt alla de tre religionernas ritual.

Och så ville författaren ha en given clou i sin pjäs — varpå han valde att låta en av akterna spelas under julhelgen. Hur firas en julhelg, då den ena parten är katolik, den andra protestant, den tredje jude — men alla tre en och samma familj och världens bästa vänner?

Ja, det blev en tjugig scen, som hade stor betydelse för filmens slutgiltiga framgång.

MEN OM VI GÅR LÄNGRE FRAM I TIDEN, har vi inte så svårt att hitta dramaturger med förståelse för julen. Låt oss exempelvis ta vår egen Strindberg. Han var pessimismens författare mer än någon annan — men i en av hans ljusaste och tjugigaste pjäser, den glada "Lyckopers resa", låter han julen spela en stor roll.

Där säger den osynlige tomten gång på gång till den missnöjde: "Banna icke julen! Banna icke julen!"

Och ett faktum är, att Strindberg själv, hur missmodig han än kunde vara, hur pessimistisk och mörk till sinnes han än kände sig — inför julhelgen blev han åter det stora, längtande, drömmande barnet.

På teatern är det inte lika vanligt med julfirandet som på vita duken. Men någon gång får man vara med om det, ibland i originellast tänkbara form, som då Dramaten framförde den franska pjäsen "Två skälmar i paradiset". Det är ur denna pjäs vår bild är hämtad. Einar Axelsson (t. v.) spelar rollen av S:t Nicolaus, en annan form för vår tomte, och Åke Claesson spelar hans oskiljaktige följeslagare S:t Nicodemus.

Likadant var det med normännens store diktare Ibsen.

När han i "Dockhemmet" skulle presentera den barnsligt oförstående, den

oskuldsfullt ansvarlösa Nora, då kom han genast att tänka på julen. Är det inte högtiden, då de flesta människor bli som barn på nytt, då man har svårt för att tänka på livets allvar, på förpliktelser och bekymmer och dålig ekonomi? Jo, visst är det så — och så inleder Ibsen "Dockhemmet" med att låta sin mjuka, kvinnliga, mänskligt varma Nora göra sin entré på scenen och i sitt "teaterhem" med famnen full av julklappar, det mesta dyrbara, onödiga saker, som familjen absolut inte har råd till!

Är inte det ett typiskt drag, som så många av oss känner igen?

PÅ DRAMATISKA TEATERN i Stockholm har vi också någon gång då och då fått vara med om julfirandet från scenen, vi har sett julgran och jultomte och julklappsutdelning på de bräder, som enligt gammal tradition lär skola föreställa världen.

Där har vi bl. a. en tjugig barn- och ungdomspjä, som för en del år sedan skrevs för Dramaten av den unge svenske succéförfattaren Staffan Tjerneld och av hans kollega, poeten och visdiktaren Alf Henriksson. "Kungens paket", så hade man döpt pjäsen, och här fick de unga åskådarna bl. a. glädja sig åt ett pittoreskt julfirande från scenen.

För något år sedan gavs också en originell fransk pjäs, som på svenska fått titeln "Två skälmar i paradiset", och här presenterades teaterbesökarna för den typiskt latinska formen av jultomte: Han kallades för S:t Nicolaus, och han har alltid enligt legenden sällskap av en lustig figur, som heter S:t Nicodemus. På Dramaten spelades herrarna av respektive

"Livet är underbart" kallade Frank Capra optimistiskt nog sin tjugiga nya film med James Stewart i manliga huvudrollen. Till det underbara hörde också den traditionella julfesten med glitterklädd gran, julklappar och mycket annat. Det är en bild av julfirandet i Caprafilmerna, som vi här presenterar.

Stig Trenter var pappa till manuskriptet för den svenska "julthrilleren" "Det kom en gäst". Det var en krimihistoria, som utspelades på ett svenskt gods mitt under julfirandet. Och regissören-författaren-fotografen var naturligtvis inte sena att bl. a. presentera den fotomässigt så tacksamma seden "doppa i grytan".

Einar Axelsson och Ake Claesson, och speciellt herr Axelsson hade givit sin jul-tomte ett originellt utseende med världens originellaste tomteskägg.

NÄR ANDERS DE WAHL, som rent privat är en av våra mest traditionsbundna skådespelare, som älskar julhelgen och nyårsfirandet, inte bara, därför att han sedan många år tillbaka vant sig vid att för svenska folket läsa Tennysons "Nyårs-klockorna", när Anders de Wahl, alltså, för något år sedan på anrika Vasa-teatern spelade huvudrollen i den spirituella engelska komedin "Han stannade över natten", hade författaren valt att ge pjäsen den bästa tänkbara bakgrunden: d. v. s. julfirandet.

En oväntad gäst, som plötsligt stannar kvar och våldgästar en familj — ja, kan man tänka sig ett bättre tillfälle än just vid julen, då alla besökande tas emot med vänlighet, och då de hårdaste hjärtan vekna...

På samma sätt ha många mer eller mindre allvarliga dramaturger resonerat, och så kommer det sig, att teatern så ofta kunnat presentera julfirande och jultomtar och julklajpsutdelning för en vanligen tacksam och lättrodd och lättroad publik.

Det där med julen är ett så tacksamt ämne, att man nästan från början kan vara säker på framgång, om man tar med en julsken i en pjäs...

DEN UNGA FRU FILMIA, som är gudinnan Thalias halvsyster, har i ännu högre grad insett värdet av julmiljö i olika sammanhang. En film kan göras spännande i julens tecken, det visade fransmännen i den nu nästan klassiskt vordna Ufafilmen med Harry Bauer, "Mordet på jultomten". Och en film kan vara uteslutande rolig, om den har julen som bakgrund, det visade amerikanerna i den charmfulla sagan om jultomten, som hette "Det hände i New York". Här spelade sympatiske Edmund Gwenn, mannen med det idealiska tomteskägget, en excentrisk amerikan, som trodde sig vara jultomten i egen hög person. Han talade om för alla och envar — och han uppträdde som om han vore det — att "jag är Jultomten". Till slut kom han inför domstol, anklagad för bedrägeri. Men med den logiska repliken "Kan domaren bevisa, att jultomten inte existerar?" blev han slutligen frikänd.

En film kan också vara allvarlig, en smula tragisk som Capras tjugiga "Livet är underbart", vars klimax just nu utspelade sig under julfirandet. Det var historien om en hederlig, gift banktjänste-

man, som på grund av sin hederlighet, sitt goda hjärta sin tro på människorna blev ett offer för en rik skojar. Han ville till slut begå självmord, och just då var julen inne. Och han fick lära sig, att även om han tyckte, att han hade misslyckats här i livet, så var det dock ett faktum, att han hade gjort åtskilligt gott, hade gjort många människor lyckliga. Och så fattade han beslutet att återvända till familjen, och allting fick ett sött och rart och riktigt slut, medan julgranen tändes, flingorna föll och kyrkornas klockor ringde in helgfriden.

DET ÄR INTE BARA UTLÄNDSKA FILMMÄN, som insett, att julen och julfirandet kan ha ett stort värde som inslag i en film. Även här hemma i Sverige har man många gånger fått se julfirandet som del eller huvudsak i en film. För att ta några näraliggande exempel vill vi nämna en av de vackraste kortfilmer, som någonsin gjorts i vårt land, den stämningfulla, varma "Julotta", som från början till slut inte var någonting annat än en hyllning åt julhögtiden.

Ifråga om vanliga spelfilmer har vi för inte så länge sedan fått se detektivromanförfattaren Stig Trenters "Det kom en gäst", som var en riktigt bra svensk kriminalfilm.

Enligt gammalt känt recept ville författaren samla en mängd mer eller mindre misstänkta gäster i ett stort hus, där mordet så småningom skulle ske, och efter en stunds funderande insåg han, att det mest osökta sätt att samla en mängd människor i en svensk villa, det var onekligen att låta dem komma till julfest. Så skedde också. Gästerna i "Det kom en gäst" var alla inbjudna att fira julen, och mitt under de stämningfulla ögonblicken hände mordet. Man får i denna familj vara med om dopp i grytan i köket, om dans kring granen och allt annat, som hör julen till.

OM VI SKULLE FÖRSÖKA FÅ en utförlig lista över filmer och teaterpjäser, där julen spelat en större eller mindre roll, behövde vi ett utrymme, som absolut inte kunde anses försvarligt i detta papperbristens tidevarv.

Inte minst Hollywood har i film på film visat sitt intresse för att skildra julfirandet, och så kommer det sig, att vi vid en ytlig granskning av de senaste årens filmer får fatt i en hel del, som passar in under vår givna rubrik.

Här har vi exempelvis Warners roande och välspelade "Under falsk flagg", som i original hade den mycket riktigare titeln "Jul i Connecticut".

Det var helt enkelt historien om en ung dam, som för sin chef förklarade sig vara lyckligt gift, varpå chefen en dag sade sig ämna komma på besök under julen...

Hjältinnan, som var Barbara Stanwyck, fick alltså mycket bråttom att skaffa sig en tillfällig man, och det blev Viveca Lindfors-partnern Dennis Morgan, som fick den uppgiften.

Det blev en trevlig jul trots alla problem och svårigheter, det svarade Hollywoods smarta filmförfattare för.

Någonting liknande men i mer sentimental stil var United Artists "Osynliga länkar", där julen nästan spelade huvudrollen.

Här spelade Claudette Colbert hustrun till en man, som varit ute under kriget. Hon hade inte hört från maken på mycket, mycket länge, och så var julen inne. Skulle han komma? Hon hade faktiskt uppgivit hoppet att någonsin få se honom åter. Hon hade börjat tro på ryktena, att han skulle vara död. Men julen är förhoppningens tid, och Claudette började trots allt på julaftonen vänta på det otroliga...

Att hon inte behövde vänta förgäves, och att filmen var så sentimental, att miljoner kvinnor i hela världen grät strida tårar, då de såg den, ja, det kanske vi också bör nämna i sammanhanget.

DEN STÖRSTA SAGOFÖRFATTAREN I MODERN TID har man kallat tecknaren Walt Disney, som med sina många tjugiga filmer glatt en hel värld. Att Disney också skulle ha förståelse för julen och fångas av dess säregna stämning, borde man kunna ta för givet. Och så är det också.

En av hans bästa och roligaste tecknade kortfilmer ägnades helt och hållet julförberedelserna, och den gavs det betecknande namnet "I jultomtens verkstad".

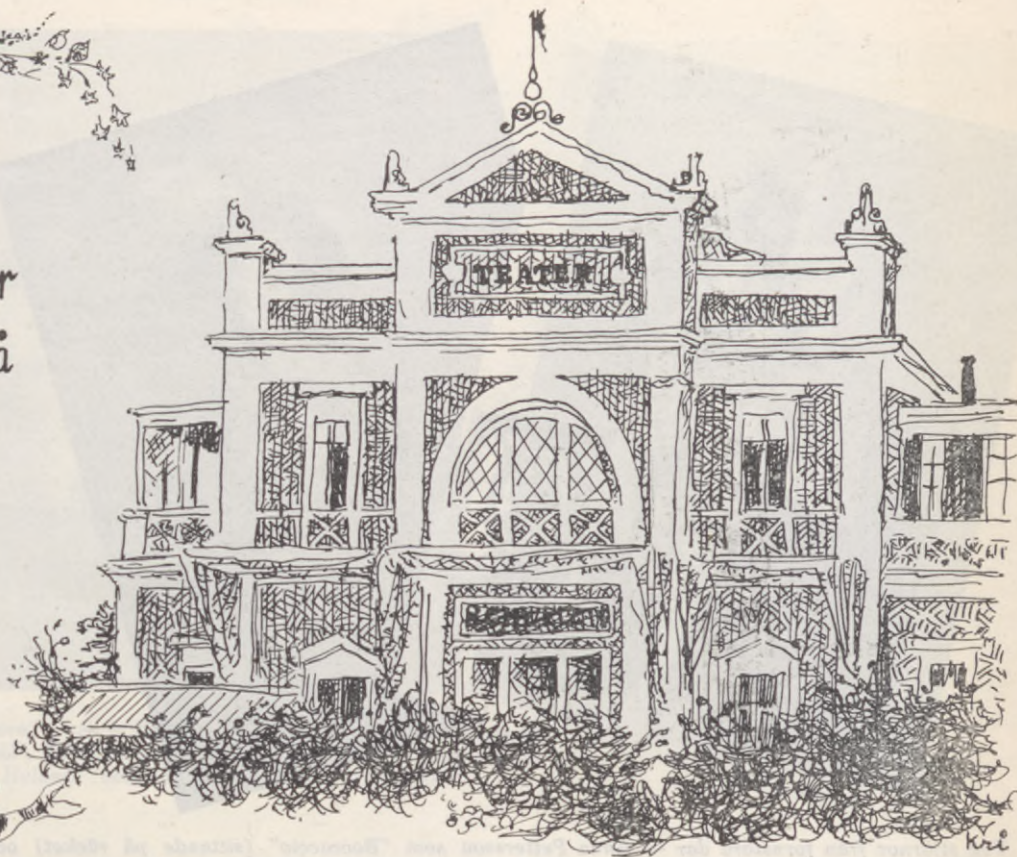
Här presenterades man för så charmfulla, originella jultomtar, som bara en Disney kan åstadkomma, och här fick man en så fantasifull inblick i en leksaksverkstad, som endast den store diktaren kan ge.

Julen och diktaren — ja, det har så ofta visat sig, att de hör ihop. Inte bara de poeter, som förtjänar några extra måltider genom att skriva julvers, nej, de dramaturger och filmberättare och författare, som i jakt efter det sant mänskliga fastnar för julfirandet, därför att det är så betecknande för oss sentimentala, drömmande, i grund och botten verklighetsfrämmande människobarn.

Björn Hodell

Charmörer och charmöser
en ettrig regissör och två
med "humor i själen".

Några minnen
från Djurgårdsteatern.

DJURGÅRDSTEATERN!
Vilken fond av minnen är inte knuten vid den scenen, det med tiden klassiskt vordna Thaliatempet nedanför Skansenberget, i sina tidigare skeden en tummelplats för de Broens, Delandarnas och Gustaf Bergströms piuruetter i fars och vaudeville. Namn som nu bleknat men i teaterhistoriens annaler står inskrivna med guldbokstäver. Teatern som revs, brann ned och åter byggdes upp för att en sommardag 1929 för alltid skatta åt förgängelsen.

Där såg jag mina första teaterstycken — "Ljungby horn" med stolta riddare och sköna jungfrur, snälla och elaka troll och så "Jorden runt på 80 dagar". Ja, den pjäsen innehöll allt vad ett lystet pojksinne kan önska: indianer, tågöverfall, skeppsbrott, indisk mystik och andra spännande saker att förtiga. Och hjälten var den tillknäppte Phileas Fogg med lustigkurren Passepartout som betjänt. Tänk vilken spänning inför tolvslaget om Fogg skulle inträffa på klubbrummet i London för att vinna sitt vad — resan runt jorden på 80 dagar. Och vilket jubel hälsades han inte med av publiken då han precis som klockan dånade tolv slag trädde in, nickade och sade kort till de vadhållande vännerna: "God afton, mina herrar!" Ja, så det var saker som Glas-Kalle sa!

Från senare tider minns jag teaterkungen Albert Ranfts krumsprång i glada farsor — överdådigt munvig, ele-

gant och rörlig, en bon garcon av gladaste sorten. Och vilka farsor sen! Folk låg dubbelvikta av skratt, när man såg "Spökhotellet", "Fernands giftermål" och "Borgmästarinnan", det senare ett stycke som en viss kritikklick ansåg som ett monstrum av osedlighet men säkerligen i våra dagar förefaller "mild som morgonmjölk". Som motspelare hade Ranft den fenomenalt magre Victor Lundberg. Han

som med sina blinkningar och fågelliknande rörelser, ofta skrudad i bara kalsongerna kunde få den värsta tråkmåns att omskakas av skratt. Kommer ni ihåg, när han spelade med i "Firman Théodor et Comp" och på sitt oefterhärmliga sätt gjorde både polis, betjänt, brandsoldat och — kärring. Victor Lundberg i kjolar! Gott im Himmel en sådan syn!

Jag minns Anna Pettersson-Norrie — Anna, den enda, som Hjalmar Söderberg kallade henne — välväxt, välsjungande och humorfull och begåvad med världens mest välsvarvade ben, dem hon exploaterade i spända triåker bl. a. som "Boccaccio". Vilket sus av beundran hördes inte bland herrpubliken i salongen. Med vilken fart sattes inte kikaren för ögonen och hur klämdes inte monokeln — man hade sådana på den tiden — fastare i ögonvrån då denna från gudomen nedstigna Venus uppenbarade sig på scenen. Trubaduren Daniel Fallström, lättantändlig och impulsiv, skrev på programbladet:

"Det blixtrar bak' enkeltjusarn
det blixtrar bakom pinc'nén
och alla blixtrar samlas
kring Anna Petterssons ben."

Jojo. Det var nog så riktigt det. Om Anna Pettersson-Norries person har man naturligtvis mycket att berätta i anekdotväg. En dag hade hon bråttom och tog spårvagn, men hoppade av, innan vagnen stannade vid hållplatsen. Hon vände sig

Emma Meissner i "Fränskilda frun".

Två stjärnor från fornstora dar — Anna Pettersson som "Boccaccio" (sittande på räcket) och Olga Andersson i "Alexander den Store".

fel vid avhoppet och satte sig följaktligen pladask i gatan. Artiga herrar störtade fram till undsättning. Anna-Norrie rättade till sin hatt och sa medlidsamt:

— Jaa, se fruntimmer!

Många andra minns jag, som spred glans över den lilla scenen. Olga Andersson, vacker som en dag och med en ladys hållning, den burleska Anna Rustan, en gång Sveriges vackraste skådespelerska och den spralliga Sickan Castegren, duvblögd och med gnistrande temperament. Hon var djurgårdsscenens unga stjärna, när sångfarsen kom på modet, dårfinkiga och sinnessvaga alster av tyskt fabrikat, men med melodiosa melodier som blev örhängen och hängde i flera år framåt. Minns någon ännu "Huller om buller" och "Bilkurtis"? Ren pippi då man i sistnämnda alster sjöng: "Fröken kan åt vänster ni dansa?" "Som i ungdomens vår" var en liten sommarsval Walter Kollo-operett, där man får vara med om hur ett ungt par åldras akt från akt. I sista akten har det forna unga paret blivit så gammalt att barnbarn deltar i spelet. Ett par roller spelade av samma ungdomar akt efter akt. Styvt skådespelariarbete av ungdomarna Sickan Castegren och Gustaf Hjort. Det var i det stycket man sjöng: — "Det var på Ulriksdal, en gång i maj", en melodi som gick som en landsplåga över landet. Man bara gjorde en liten textförändring, utbytte Ulriksdal mot någon annan lämplig plats. I Göteborg hette det "Det var på Lorens-

berg, en gång i maj" och danskarna sjöng "Det var på Fredriksberg..."

Strålande vacker var den dansksjungande Kate Meyer. Och förvred huvudet, gjorde hon, på alla stadens unga löjtnanter och på gamla överstar också för den delen. Av en löjtnant fick hon en ridhäst, värd flera tusen riksdaler. Under en morgonritt på Djurgården kastades hon ur sadeln och hamnade i en blomsterrabatt. Utan en skråma på det fina skinnet. Hästen dunkade i väg och skön Kate blev än mer populär.

Men vad var hela Djurgårdsteaterns talangfulla skönhetsgarde mot en enda, men en lejoninna — Emma Meissner. Hon förenade i sin lilla person allt det som gör en operettartist i bästa mening populär: grace, behagfullhet, temperament och utseende. Hon förkroppsligade operettens hela fjäderlätta väsen. Någon stor diva som Anna Pettersson-Norrie blev hon inte, men hon tröstade sig säkerligen med att vara Emma Meissner. Jag såg henne första gången som Niniche, denna förföriska och badortsflirtande lilla dam, vars enda olycka var att hon var gift med en gammal spattig greve, överdådigt roligt spelad av Axel Ringvall. Undra på att hon lät förleda sig till ömma scener med den ståtliga badaren Albert Ranft. Och att fru Meissner här utvecklade hela sitt kvinnliga register av behagfullhet, koketteri och flirther, säger sig självt. En lustig ordvrängning hör till hennes framträdande som Niniche. Och den hänger ihop med det gouterade nöje

som scenens barn finner i att narra varandra till felsägningar. Idisslar man ideligen en replik galet, händer det alltid förr eller senare att den i all sin befängdhet blir sagd på scenen. Och det var vad som hände fru Meissner. Hon har att säga: "Min man är typen för en fulländad diplomat, för honom är politiken allt."

Så en kväll kom det för kamraterna efterlängta ordet: ... för honom är politiken allt." Ansträngningarna hade lyckats, kamraterna var överlyckliga och publiken hade heller inte så tråkigt.

En annan badare från Niniche jag minns var Calle Barcklind. Och i honom fick dampubliken sitt lystmäte och mera till. Barcklind var ju också grann att titta på med en maskulin utstrålning som få. Hans konstnärsskap varierade mellan komiska gubbar, glada lebemän och dansanta operethjältar. Som Danilo i "Glada änkan" ansåg kompositören Franz Lehar honom till och med vara idealet bland alla danilor. Och det vill säga mycket, då Barcklind faktiskt saknade röst, åtminstone inte jämförlig med våra operetherrars. Barcklind blev på äldre dagar en karaktärsskådespelare av rang. Minns hans många djuplodade "gubbar" från Dramatiska teatern. En underbar människa och god kamrat gick med Carl Barcklind ur tiden.

Sommaren 1892 övertog Albert Ranft Djurgårdsteatern och det blev upptakten till den lysande svenska teaterrepok som kallas — den ranftska. Samma sommar gjorde Anders de Wahl å den scenen sina första bemärkta framträdanden bl. a. i ett av honom själv författat enaktsskämt "För tidigt". Som "Charleys tant" såg jag honom några år senare. En älskvärd frisk lord Bobberly med alla de egenskaper, man tillskriver en glad student och uppåtsgmakare. Knappast någon av hans många efterföljare har så på kornet illuderat den verkliga tanten från tropikerna som de Wahl. Någon billig snudd på damkomiken blev det inte. Numera är Anders de Wahl vår Store skådespelare — som strindbergstolkare står han främst — vars konstnärskap pendlar mellan "gråt och jubel lika nära". Som ung journalist deltog jag i festligheterna vid hans 50-årsdag, då han firades med fackeltåg och sång och efteråt med en stor bankett, där man såg de Wahlsbeundrarna samlade, kända och okända. Efter en strindbergsföreställning mottog de Wahl en lagerkrans av författartitanen och på banden stod att läsa: "Anders de Wahl, lyckoprinsen, ungdomens skådespelare och även min." Vid ett senare tillfälle då

"Tre stora" — fr. v. Buzin — Viktor Lundberg i "Fernands giftermål", Emil Strömberg som Menelaus i "Den sköna Helena" och Carl Barcklind i "Niniche".

de Wahl fick ett porträtt av Strindberg, yttrade skådespelaren de gripande orden: "Det är mannen som står i mörkret och ser mot ljuset."

Gösta Ekman släppte ofta gäcken lös från Djurgårdsscenens bräder. Denne geniale skådespelare var ju mästare inom allt vad teaterkonst vill säga. Klassikernas mest sublimes diktverk tolkade han lika suveränt som någon uppgift ur den moderna komedien eller det lättare farsgodset. Ja, operettens musa var honom lika bevågen. Minns hans Danilo i "Glada änkan", given på Konserthusteatern. Och det var just i denna operett Gösta Ekman skulle få sin första replik. Som en av Hanna Glawaris uppvaktande danskavaljerer hade unge Gösta till denna om-svärmade dam att säga: "Här är ert dansprogram, min nådiga och alldeles fulltecknat." Det var hans enda replik under operettens gång. Huruvida han den gången darrade på manschetten, förmåler inte historien. Fyra år senare var unge Gösta "dancing-boy" i en sommarrevy på Mosebacke. Och ingen tog heller närmare notis om den smalaxlade blonde ynglingen med det aristokratiskt finskurna ansiktet. Det var först då Albert Ranft, som ersättare för den alltför tidigt bortgångne favoriten Gunnar Wingård, sökte en ny älskare för "Svenska teatern", ögonen föll på Gösta Ekman. Denne fick även sin chans men det blev ingen dans på rosor de närmaste åren. Kritiken var sur och ironisk. Gunnar Wingård var en alltför förklarad scen-gestalt för att lätt kunna glömmas. Så inträffade undret i skådespelet "Graven under triumfbågen". I denna pjäs tog Gösta

Ekman ett jättekliv upp mot den höjd, dit hans överraskande utveckling till sist förde honom.

Ett namn man inte får glömma, ehuru det tillhör teaterns tidigare operettskede, är Sofie Cysch, den svenska Judit, en levande avbild av den stora franska diseusen och operettsångerskan. Om Sofie Cyschs operettkonst skrev en kritiker: "Som pärlor, välbildade och sköna, trillade toner och ord över hennes läppar och hennes ögon voro kvicka och varma på samma gång." Sångerskans stora framgångar var återgivandet av "Niniche", "Lilla Helgonet" och "Storhertiginnan av Geroldstein".

Anders de Wahl som ung.

Sofie Cyschs minne lever i en anekdot som lyder: I sällskap med den berömda sopransångerskan Carolina Östberg besökte hon en föreställning på Vasateatern. I väntan på att ridån skulle gå, satte damerna i gång ett animerat samtal som inte ens lät hejda sig, när det blivit mörkt i salongen och spelet begynt.

En på bänken framför sittande herre, som irriterades av damernas högljudna svada, vände sig då om och sa:

— Skulle det inte kunna gå att vänta med det där till nästa kaffejunta.

Stött i kanten över anmärkningen, svarade Carolina Östberg högt nog för att höras över parketten:

— Det finns knölar du, Sofie. Och orden är i dag bevingade.

En av Albert Ranfts mångåriga regissörer vid Djurgårdsteatern — om vintarna vid Södran — var Axel Bosin, eller gubben "Bosse" som han kallades. Och sällan haver väl en regissör tillåtit sig större otidigheter och elakheter än han. Och fruktad var den lille mannen i högsta grad. När "Bosse" satte lillfingret i mungipan och kisade med ena ögat, visste alla vad komma skulle. Och ju skarpare repliken föll, ju gnälligare blev rösten. Och historierna om Bosse är legio.

I ett lustspel hade en ung aktör, känd för sitt dåliga minne, fått en roll, där han bl. a. skulle säga: "Jag tror jag dör!" Bosin gav order att repliken skulle komma, när aktören befann sig i närheten av högra avantscenen, men när stycket repeterades blev repliken sagd vid den vänstra. Bosse slet i förtvivlan sitt hår och varje gång lovade den olycklige

Sickan Castegren och Gustaf Hjorth
i "Som i ungdomens vår".

"döds kandidaten" bot och bättring. Nästa repetition bar det åter i väg mot vänster, men i sista ögonblicket kom den unge mannen i håg sig och med ett förläget: "Förlåt det är på den där sidan jag ska dö!", satte han blixtnabbt kurs på den högre avantscenen.

Bosins tålmod var nu uttömt och med ett nästan diaboliskt löje på sina tunna läppar kved han:

— Dö — var tusan herrn vill. Det kvitar mej lika. Men låt det bara ske fort, så att vi får herrn i jorden och jag slipper se herrn.

Under en operettrepetition svängde en herr Helvig oavbrutet med armarna som ett par väderkvarnsvingar. Bosin irriterades och till slut kved han med fingret i mungipan:

— Herr Helvig gör gester åt himlen men det är åt hillvitte, herr Helvig.

Riktigt läcker var gubben Bosse mot en viss fru Baraklander, en dam känd för sitt obändiga humör och härskarlynne. I en folkpjäs skulle hon spela roll av ragata, men under repetitionerna var hon mild som ett lamm. Bosse lät henne hållas under tyst lidande. Till slut tog han bladet från mun och utlät sig i en sorgfälligt mejslad tirad:

— Snälla frun, inte går det an att tala rollen på det sättet! Roligt höra frun kan vara så mild, men den här gången passar det inte. Si, det är en ragata, si, frun ska spela... en ragata, si, och inte en seraf. Var precis som frun är i dagliga livet, det blir alldeles lagom...

Sådan var gubben Bosse när han var i tagen. Till hans goda sidor må anföras, att han var en duktig teaterman och en

skicklig bearbetare och översättare av utländsk borgerlig dramatik. Axel Bosin lämnade det jordiska 1910. Gift fyra gånger, överlevde honom alla fruarna. En av dem var den framstående dramaten-artisten Lotten Dorsch-Bosin.

Solig i åminnelse förblir alltjämt komikern Mille Strömberg, som var helst han axlade gycklarkåpan på en huvudstadsscen, beredde sin publik högtidsstunder av skratt. Hans komik hade mycket litet med rutin och mekanik att göra. Den var frodig och mänsklig och bars upp av en originalitet som ofta gjorde att den skrivna rollen kom i bakgrunden. Som Strömberg var raljant, småkvick och slagfärdig — född med humor i själen, som en kritiker sa — blev dessa egenskaper framträdande även på scenen. Han vart nämligen "spånandets" stora mästare. Att "spåna" betyder på teaterspråket konsten att till rollen göra egna små kvicka tillägg. Och många har försökt men få lyckats. Och Mille Strömberg var suverän i den konsten. En av Strömbergs favoritroller var kung Menelaus i "Sköna Helena", en figur i festlig och saftig komik som gått till den svenska teaterhistorien. Men här blev Milles spånande något för starkt för mäktig chef Albert Ranft, och ett anslag sattes upp i logekorridoren, där alla Strömbergs "tillägg" förbjöds. Strömberg höll sig den kvällen till rollen ända till tredje aktens slut, där Paris — han med äpplet — förklädd till överstepräst kommer för att på sin galeär enlevera Helena och föra henne till Cythere. Då galeären skall lägga till vid stranden, rusar Menelaus — Strömberg fram och skriker:

"Försök inte att lägga till här... Här är alla tillägg förbjudna.

Publiken jublade och Albert Ranft fann sig föranlåten att upphäva förbudet.

I samma operett spelade Axel Hultman en av de dråpliga ajaxarna. Hultman var även en stor lurifax och försökte allt som oftast sätta motspelaren i förlägenhet. En afton då han i present mottagit en stor chokladkaka, överraskade han Menelaus — Strömberg med att inne på scenen räcka honom denna med orden:

— Behagar ers majestät måhända en bit choklad.

— Tack ska du ha, sa Strömberg, eftersom det är Hultmans... Jag äter nämligen aldrig någon annan.

Hultmans choklad var ju den tiden den mest omtyckta.

Då Mille Strömberg mottog en lagerkrans på en recett, yttrade han:

— Nä titta, lager! Det var bra för jag tycker inte om pilsner.

Vid ett annat tillfälle räddade Ström-

bergs blixtnabba replikkonst en hel revy från att göra fiasko. Det var i Göteborg i en engdahlsrevy. I revyns sista aktslut framträdde populära scenfigurer, bl. a. gjorde Strömberg sin kända vagabondtyp Lundström ur "Andersson, Pettersson och Lundström". Som Lundström gick han alltid iklädd galoscher och det har med historien att göra. Strax före ridåfallet skulle en liten flickunge i det nya årets skepnad läsa några små verser. Det hade gått bra på repetitionerna men i avgörandets ögonblick kom flickungen av sig och brast i gråt.

Då ingrep Strömberg och sa på sitt oefterhärmliga vis:

— Jag tror det börjar regna... Då tar jag väl av mej galoscherna.

Det barocka i repliken gjorde att publiken började gapskratta. Stämningen återställdes och revyn räddades.

Den glade komikern slöt för alltid sina ögon en februaridag 1910. Men jag skall aldrig glömma de glättigt plirande ögonen och den tunna breda munnen med det varma skrattet.

1929 nedbrann den gamla fröjderika teaterladan. Omkring henne stod djurgårdsnaturen i hela sin sommarprakt. Spelet var slut för kvällen. Man gav ett stycke som hette "s. k. kärlek". Vid midnatt virvlade rökpelare upp ur teater-taket. Någon timme senare brann det friskt i det gamla trävirket. På morgonen återstod endast yttre fasaden — den åt lejonslätten. På den övre delen av denna var pjästiteln målad. Endast "kärlek" var fullt synligt, "s. k." hade elden förstört. Och kärlek var just vad man haft till den lilla sommarscenen på Djurgården.

Carl Barcklind (badaren) och Emma Meissner
(Niniche).

Korpral Kraft

av

KARIN LINDBLOM

en knekthistoria från indelningsverkets tid

STENMON LYSER inte så klart röd längre. Den har mörknat och blivit gråaskig. Väder och vind har satt sina märken. Inte heller knutarna kan med bästa vilja i världen kallas för vita längre. Men inne i stugan är rent och varmt. Lotten har inte prutat av något på renligheten, fastän hon nog har fått pruta av både på det ena och det andra. Inte hade det blivit som hon tänkt sig.

Det brinner i den öppna spiseln. Det börjar bli kallt. På en trebent pall, rätt nära spisen, sitter en mager, linhårig tös och repar kuddstoff. Hon håller ögonen och repar kuddstoff. Hon håller ögonen ömsom på arbetet, ömsom på den gustavianska sängen, där ett litet väl omstoppat bylte rör sig ibland. En liten hand kommer loss och viftar hjälplöst i luften. Agda reser sig och stoppar försiktigt ner handen igen. Det är inte varmt invid väggen, men hon har staplat kuddar mellan väggen och den lilla. Hon har lovat att se väl efter sin lilla syster, och ingen kunde ta sitt löfte allvarligare än hon.

Evert, hennes snart sjuårige bror, blir tillsagd att gå efter mera ved. Det är hans göra. Han snor iväg och travar så småningom tre rader intill spisen. Han tycker, att det borde räcka nu. — Du sitter bara och har det bra, men ja, ja får göra det värsta. — Tyst, och bär in ved så mycket vi behöver. Du vill väl inte att Kerstin skall frysa! Nej, han går bort och kikar försiktigt på minstan, som hon kallas. Han är mycket förtjust i minstan, så nog vill han att hon skall ha varmt.

Det var nästan mörkt ute nu, en ugglas skrek sitt olycksbådande klä-vitt, klä-vitt. De ryste litet. Mor Anna i Hagen hade ju sagt, att det kunde båda lik i huset, om ugglan skrek alldeles utanför ett fönster,

som låg åt väster, där solen gick ner. Men mor hade sagt, att liv och död låg i Guds hand.

Agda gick ut i den kalla farstun och lade på den stora haspeln. De hade blivit tillsagda att inte öppna förrän de ropat och fått svar, så de visste, vem det var. Det var som om Agda ville stänga ute uggleskriket. Hon kände sig modigare sen hon fått ner den rostiga, motsträviga haspeln.

När hon kom in igen, hörde hon Evert rumstera i köket, under det han muttrade litet. Agda ropade utåt köket: — Hur mycket är det kvar av hålet på kakan? De hade fått sista hålkakan att dela på

samt en spilkum mjölk, som var skummad ett par gånger. Kakan måste räcka till inemot nästa kväll. Modern kunde inte vara hemma förr. Hon hade drygt sex mil att gå.

Hon skrattar åt sig själv, när hon hör vad hon sagt, men Evert svarar med munnen full: — Är snart inget kvar uttå hölet i kaka. Agda gick ut. Hon vet hur Evert kan äta. Det är bara en liten "fjälling" kvar. Agda delar den och mjölken. Så säger hon förmanande: — Du måste töla dej lite å inte äta jämt. Vi får ju när mor kommer hem.

När de ätit, går Agda in igen och uppmanar Evert att också komma in. Han

Det var nästan mörkt ute nu, en ugglas skrek sitt olycksbådande klä-vitt, klä-vitt...

kan gärna repa kuddstoff han med. De måste dra igen dörren till köket. Där är så kallt. Nu börjar det puttra borta i sängen. Den lilla fåktar och sparkar villt för att komma ur sitt varma fängsel. Agda går och tar upp henne. Lillan är rosig och klarögd, det vackraste barn man kan se. Ögonen är stora och mörkblå — i ett litet fint ansikte.

Det nästan vita håret lockar sig i mjuka lockar. Hon är mycket finlemmad. Hon pladdrar förtjust när hon får komma upp. Agda virar väl om henne och sätter henne så nära elden hon vågar. Evert får först breda ut den tjocka fårfallen. Så blir Evert tillsagd att se till så inte lillan kryper ut på det kalla golvet medan Agda värmer hennes välling. Minstan ger till ett ilsket skrik när Agda sätter ner henne på fällen, men Evert lägger sig bredvid henne. Han gnolar och visslar så tiden går fort för minstan, tills hennes välling är varm.

När minstan ätit, är hon nöjd och belåten. Kvällen går under lek och glam, tills det är dags att krypa till kojs för alla tre. När klockan är åtta, hjälps de åt att dra ut den tunga gustavianska sängen. Agda bäddar så gott hon kan, men det är inte gott att rå på den ohan-

terliga flockmadrassen. Det blir gropar och knölar, men de lägger sig med minstan mellan sig. Något annat ljus än från den öppna spiseln har de inte. Elden kastar underliga skuggor på väggen. Agda sluter ögonen, hon känner sig ensam. Evert snusar och sover gott. Minstan ligger och jollrar en bra stund. Så småningom sover de tre barnen tryggt. Elden slocknar. Det blir kallt i stugan.

Lotten går genom skogen, bitter till sinnes. Hon tänker på hur det blivit.

Anders Johan var nog bra på sitt sätt. Men om han slutade knekten och gjorde nya skor och inte bara lappskomakade — han gjorde fina skor — så kunde de få det bättre. Och slippa tigga rotebönderna om det lagenliga. Det var rätt likt tiggeri, tyckte Lotten. Och det hade hon fått nog av som barn.

Hon hade väntat i det längsta, men nu gick det inte längre. De var precis utskrapade. Både till folk och kritter. Det var rotebonden i Storfallet. Han var sig lik, när det var hans tur. Nu hade det gått 14 dagar över tiden. Lotten stannar till ett tag och ser sig omkring. Det var vissa märken, som måste följas, ty annars gick det lätt att komma ut i den stora mossen. Men hon var på rätt led, det såg

hon. Mätte nu bara inte barnen komma för nära elden. Men Agda var en lillgammal och klok flicka. De fick ju heller inte elda med vad som "spottade", fastän det tyckte Evert var så roligt. Det var Agda, som eldade, så det gick nog väl.

Lotten gick med kjolarna högt uppdragna för att inte bli våt. De vita hemstickade strumporna lyste över de vida resårskäften. Det var slitna sulor på resårpjäxorna. Naturligtvis hade det inte blivit av för Anders Johan att göra deras egna skor i ordning. Nej, han hade litet svårt att låta en del saker åt dem själva bli av. Men han kom ju hem innan det blev vinter. När hon gick så här, kom tankarna, och de var envisa. Stackars ungar därhemma. De blev utsvultna, innan hon kom hem.

Nu började det ljusna mellan träden. Snart var hon ute vid vägen. Om det nu kom någon hon kunde få åka med, åtminstone någon bit. Det gick ju alltid litet fortare. Jo, sannerligen. Hörde hon inte vagnsbuller. Och åt rätt håll var det visst också. Hon skyndade sig. Men hon hejdade sig i sista minuten. Ack, ack! Det var ju Anders, som varit rival till Anders Johan. Hon hukade sig ned bakom en yvig enbuske. Som väl var såg han henne inte. Usch! Hon skakade i hela kroppen. Inte ville hon visa honom, hur fattigt hon hade det. Då hade han väl fått vatten på sin kvarn. Han hade ju varnat henne och föreställt henne, hur hon skulle få det med Anders Johan. Delvis hade han fått rätt. Hon skyndade framåt på vägen med öronen på spänn, om det kom någon mötande skjuts, ty då gömde hon sig i skogen. Snart kom dock en bekant bonde efter henne. Hon fick åka långt med honom. Han hade ett hästtäck, som hon fick vira in sig i. Det var skönt.

Mor i Storfallet blev röd i ansiktet, när Lotten hälsat och framfört sitt ärende. Lotten kunde inte låta bli att tillägga. — Det är 14 dar över tiden. Johan har nog haft mycket att stå i, det tror jag säkert. Men vi är utan allt. Och vår lagenliga rätt borde vi allt få, tillade Lotten bittert.

— Ja, men snälla Lotten, det har ni väl också fått. Mor såg att Lotten var förbi, så hon tvang henne att sitta. Snart kom det fram mycket och god mat och gott kaffe, till och med kalvdans. Lotten kände sig avogt stämd där hon satt. Hon såg överflödet och tänkte på barnen, som snart ätit upp brödkakan och sen inte hade ett gudslån. Ja, hon skulle ha gått förr. Därför fick hon väl ta en del av skulden själv.

Agda virar väl om henne och sätter henne så nära elden hon vågar...

Det blev nu fart på att göra i ordning det Lotten skulle ha. Och förutom "det lagenliga" stoppade mor Stina ner kringlor och ett stort stycke bröstsocker.

Lotten, som hade brått att komma hem, skyndade på, och snart satt hon väl omstoppad bredvid drängen i trillan.

Fram på andra dagens förmiddag, när Evert stod med näsan tryckt mot rutan, kom en skjuts och stannade vid grinden. Mor kommer! Mor kommer! Evert skrek och hoppade jämfota. Agda kom springande med minstan på armen.

Efter mor kom drängen med en stor säck, som han gick till visthusboden med.

Mor kom in, blek och trött. Hon hade gått nästan hela natten. Agda och Evert var hårt spända. Det såg ut att vara mycket gott i påsen.

Minstan kavade och gav upp små tjut. Hon ville till mor, men hon fick tåla sej litet. De andra barnen skulle ha smörgåsar först. Storfallsmor, som känt sig skyldig, när hon såg den trötta, bleka Lotten, som fått gå den långa vägen, lät-tade sitt samvete med att plocka ned en hel del, som inte hörde till det "lagenliga". Lotten häpnade när hon började plocka i påsen. Först fick hon upp en stångkorv, sen följde en fårbofsbit, en stor fläskbit och en korvkaka. Så såg hon efter i den lilla påsen, och där fanns det som gjorde dagen till fest. Stora, fina kringlor, en hel hög, två fina, vita bröd, socker och kaffe och en stor bröstsockerbit. Evert hoppade omkring på ett ben och visslade som en stolling. Agda stod stilla och bara såg på härligheten med lysande ögon. Vad gjorde det nu att de varit hungriga . .

Ja, nu hade de mat. Om nu bara Lot-ten haft några kontanta medel också. Barnen var utan strumpor. Hon hade fått "böta" det som var kvar med lappar, för att de skulle hålla värmen. Hon måste skaffa ull. Spinnrocken hade fått stå undanskuffad i en vrå länge nog.

Nog borde Anders Johan tänka på att de behövde kontanter en och annan gång. Han hade ju sin lilla lön. Hon brukade ju förstås få sig tillsänt några riksdaler den här tiden, innan han kom hem, men det såg inte ut att komma några den här gången. Om Anders Johan brusade upp, när han fick veta, att hon varit tvungen att gå den långa vägen till Storfallet, skulle hon också säga ifrån.

— Du är ju inte stort bättre själv, och det är väl du som lovat inför prästen att ta vård om oss. Så gick Lotten där och funderade, bitter till sinnet.

När Lotten var som mest ledsen för Anders Johans försummelse, kom Gus-

taf i Hagen med ett brev, som han fått i handelsbon. Lotten kände på kuvertet. Det var hårt och knöligt. Vad i all sin dar! Men från Anders Johan var det, hon kände stilen. Anders Johan kunde nu både skriva snyggt och stava ordentligt.

Hon öppnade brevet. Ett styvt papper var fullklistrat med enkronor. Hon räknade. Hela tio riksdaler. Hon var ju rent av rik. Hur glad hon blev är lätt att förstå, men hon kände sig på samma gång ångerköpt över sina stygga tankar. Anders Johan hade minsann inte glömt dem. Brevet var kärleksfullt. Han skrev om hur han längtade hem.

Nu blev Lotten som en ny människa. Hon rustade sig för milen till handelsboden. Nu hade hennes fötter vingar. Ving-

Hon tyckte att hon var rik, så hon hade köpt nya kaffekoppar... De var lika deras första koppar, som de haft som nygifta...

arna var visserligen bara ett par uttrampade resårpjäxor, men är hjärtat lätt, blir vad som helst vad man vill ha det till. Barnen var stormförtjusta, allting hade blivit så roligt.

Nu hann nog inte ens bröstsockret ta slut, innan de fick nytt. Mor hade lovat en stor bit. Evert gnodde och bar in ved, så han höll på att få bära ut den igen. Agda var stillsam som vanligt, men hennes ögon lyste som stjärnor i det bleka ansiktet.

När Lotten var färdig att gå, tjatade Evert om, att mor kunde väl köpa såna där sockergryn nu, när mor hade så mycket pengar. Snälla mor, bara för ett eller två öre. Mor lovade, men de fick se till att det blev drygsel med grynen. Det lovades ivrigt.

Vi hälsar nu på hos Anders Johan ett slag. Manövern var slut. Det hade varit den hårdaste manöver han kunde minnas. Ett par av beväringarna hade dött. En del fick nog lov att åka i trossen hem. Kompaniet måste vila ett par dagar. Det var för många, som var sjuka. Inte hjälpte det, att regementets doktor röt och svor. Han använde mest den medicinen.

Undersökningarna gick mest i stilen: hosta, andas, gapa, spotta — adjö. Nåja, de skulle få åka tåg några mil i början av hemfärden. Det kom väl att göra de flesta bra.

Det var härligt att få komma hem till Lotten och ungarna. Minstan hade förstas vuxit mycket. Hon var ju bara lindebar-net, när han fick ge sig av.

Anders Johan hade några timmars permission och var inne i närmaste stad, som var en hamnstad. Han ville ha gåvor med sig hem, han skulle riktigt överraska dem.

Evert skulle få den där kniven, Agda näsduksväskan. Rött band skulle det vara på väskan, det mindes han. Och absolut två blad i kniven.

Vad han skulle tänka ut till Lotten var värre, men han fick väl se sig om.

Hemma i Stenmon gick allt i väntans tecken.

Golven var skrubbede med sand, vatten och tvagor. Det hade nöts upp många granristvagor, innan Lotten var nöjd. Inte för att Anders Johan höll så hårt på alltför stor noggrannhet, men det skulle vara petfint i alla fall, ansåg Lotten. Hon hade alltid en skvätt björklut stående. Den späddes ut och användes till handtvättning. Och blev händerna spruckna och nariga, så fanns det alltid fårtalg som "mjukades" och smordes på. Våra dagars alla slags krämer var då ett okänt begrepp, åtminstone för fattigt folk.

Som sagt, allt var färdigt. Husfadern kunde komma. Barnen kunde inte vara stilla av idel förväntan. Far hade ju skrivit, att han skulle ha gåvor med sig hem. Tänk, om det var kniven, tänk, om det var väskan!

Det hade dagen till ära dukats i storstugan — med duk. Lotten hade gått milen till handelsboden och köpt kaffe, socker och sirap — äkta kaffe skulle Anders Johan få.

Hon tyckte hon var så rik, så hon kunde inte låta bli att köpa fyra nya kaffekoppar. De var lika deras första koppar, som de haft som nygifta. Nu var de nya framsatta i sällskap med en ny brödkorg. Den var väldigt fin, tyckte Evert. Han kunde inte låta bli att följa det genombrutna mönstret i kanten. Men Lotten

(Forts. å sid. 20.)

-N. Nilsson-

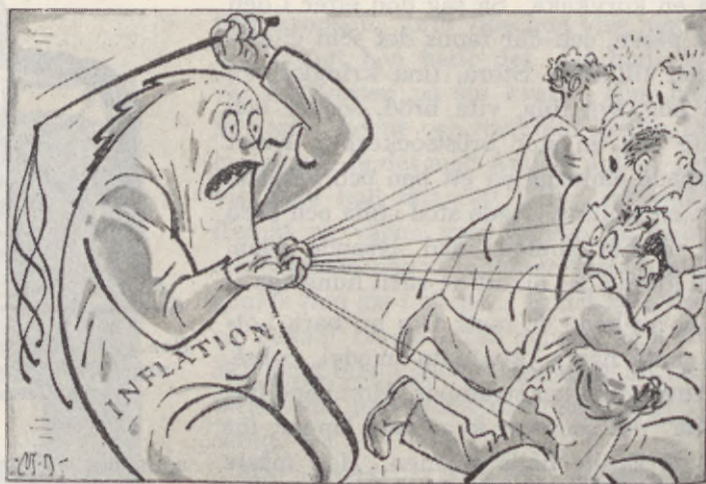
Julprolog

av

Martin Nilsson

Men dom som ständigt tycker om att rota i depressionen, hörs förjämnan knota:
Att tjäna kovan vore rena fröjden
om ej vårt levnadsindex gick i höjden —
ty vill man blott för dagen klara hyskan
och bara gläntar lite smått på plyskan
så ryker kosingen och köplustdrömmen,
tack vare inflationen som har tömmen
i nävarna och tyglar stramt, oss svenskar,
det minsta vi hoverar oss och vrenskar.

O, ädla folk, här står jag glad i hågen
och läser den kåserande prologen
om julens liv och leverne jag skaldat,
och vari jag, som vanligt, har rabaldat
och sökt att likt och olik ventilerat,
men kanske även lite smått raljera
med vårt svenska folkhems bruk och seder
i helg och söcken, uti alla väder.
Ja, för att tala om det år som runnit
likt sand i tidens timglas och försvunnit,
finns än, bland krisförordningarnas massa
nånting som permanent, oss borde passa —
exempelvis: De löner nu vi hava —
för hälften förr, vi fingo dubbelt slava;
så därom, ädla folk, är blott att säga
att: kovans mångfald, smasken, är att äga,
ity, man kan på banken, hur som haber,
insätta buntvis tjänta sedelschaber.

Men, kära ni, så kan man endast tala
om man tillhör de kverulant-banala —
så även uti detta vill jag sia:
Vi som är födda i det gamla fria
fjällhöga Nord och ner till Skånes slätter,
plus utåt alla håll vår riksgrens vetter —
vi borde bättre veta än att drälla
omkring och jämt om tidens ondska gnälla.
Ett folk som fordom blandat bark i brödet,
men haft, och ännu har det sanna glödet,
och därtill ambition och verklig heder —
ett sådant folk står pall i alla väder!
Och inflationen kan vi ledigt klara
med mindre köp, men desto mera spara
tills det mot bättre tider börjar klarna.
Se hur affisch och tidningsspalter varna
all landet kring, åt, alla fyra hållen:
Köp ingen zebra! — Det är dagsparollen
för front mot inflationens stygga makter.
Därefter rätter er och noga vakter.

Men, ädla folk, gack ej likt varg i veum — nej, stämman glättigt in i vårt "te deum", för att vår jultid, som ej har sin like, ånyo anlönt hit till Svea Rike. Stätt upp och gången brådan ut att skåda all festlig ögnafrojd som synes råda i land och stad, där ljusarrangemanger med färg och form av skylt och transparanger på varje hus, runt varje dörr och fönster sig snirklar, grellt, i arabeska mönster. Allt här i mat och hushållsväg skall visas och uti lysande versaler prisas — och evad konfektion och dylikt gällar, reklamens trumma dan i ända skräller. Och julkommersen alla sinnen tjusar — butiker in och ut, en folkström brusar som vilja femtioelvfaldigt handla och pluringar till varor snabbt förvandla. Och många runt kring varudiskar stega att lugnt och sakligt köpen överväga — men andra, strunta i vår tids algebra och köpa hux-flux gång på gång en zebra — fast när de sedan i sin plånbok snoka, då se de att de handlat rakt på toka.

Men, ädla folk, si nu står bordet dukat precis som vi i gamla tider brukat det duka för att öga, gom och kräva, först allan njutning månne genomleva innan vi hugger in, likt vilda kämpar, och i vår svänga kista hurtfriskt lämpar båd' kokt och stekt och brynt och marinerat, glacerat och panerat och kanderat — och, efter gammal sed i Nordens bygder, allt sköljer ned med julens goda brygder. Sen kanske vi en kaffetår vill hava, men Mocka finns ej, inte heller Java — ty enligt vad hr Sträng, i vår regering, bebådat om vår kafferansonering, så får väl hädanefter Rios böna förljuva våra kaffestunder sköna. But, aber doch — slå bort den trista tanken att riobönans saft är bara lanken, ty varje husmor klarar av den saken med goda bakverk som förhöjer smaken; och får ni sen en kryddad glögg att njuta blir era njutningsyttringar akuta och var och en av er tar upp en trallsång som småningom får formen av en allsång och dånar emot taket som en åska om: Nu så är det jul igen till påska! Och när ni kvädit denna vackra drapa, kan ni ju åter några glöggar lapa samt stuva in ett par-tre-fyra dussin av nötter, mandlar, fikon eller russin. Och sen ni äntligen är proppfullt mättad då, som motion, för att bli något lättad, tar ni varann i handom för en långdans, en tjosan-hejsan-hoppsan-skutt och sprängdans runt granen, genom rummen, ut i hallen, tills ni blir yr och vimsig uti skallen och rent av sätter klackarna i taken så gips och murbruk ryker runt gemaken. Och därmed, min prolog gör avskedsgesten: God Jul, o ädla folk — nu börjar festen!

Naturligtvis skall tomten åter lunka omkring med säcken, och på dörrar dunka, och fråga vänligt med sitt fromma sinne: Säj, finns det några snälla barn härinne? Och julklappsmultom haver han i säcken — fast varifrån han fått dem, vete näcken — men lägre kvalitet och högre värde än förr, kan ni ta gift på att, det är de. Välan, gott folk, stig fram och välj och gallra från farfars tofflor, till den yngstas skallra, och skönhetsmet för kardor eller nylle, och kroppsfordral av silke, bomull, ylle, nylon och plastic, och vad allt de heta, och grunkor, båd' konkava och konkreta, som klinga vackert eller lystert blänka — ja, allt, vad ni kan önska er och tänka.

KORPRAL KRAFT...

(Forts. fr. sid. 17.)

fick se hans klåfingriga undersökning och gjorde slut på det nöjet. Ingenting fick röras förrän far kom.

Tiden gick så sakta. En snigel galopperade säkert fortare, tyckte barnen. Men mor Lotten sa, att när man väntar på något roligt, väntar man aldrig för länge, men hon började nog vänta hon med.

Evert funderade på om han klargjort för fadern, hur nödvändig kniven var. Det kändes som myror i kroppen, tyckte han. Agda var tyst som vanligt, men hon sände nog en liten försagd tanke efter väskan. Tänk, om hon kunde få ha den på, när de skulle till Nyberga på den vanliga julfesten för sockenbarnen. Hennes nåd började bli gammal, men den festen ville hon gärna hålla. Hon tyckte om att se barnens glädje över julhögarna och de små gåvorna.

Lotten började så smått se ut mot grin-den. Den gamla dalaklockan visade över ett. Den var mycket osäker i gången, men bättre än ingenting, som visade, vad tiden led. Anders Johan hade skrivit i brevet, att han nog skulle vara hemma mellan kl. 1 och 2.

Tiden led, den förväntansfulla glädjen dämpades. Och snart var det svårt för modern att besvara Everts käx om, varför inte fadern kom. När klockan var över 4, började Lotten ana, varför han inte kom. En gång tidigare hade han glömt sej kvar hos en av rotebönderna, som var en god dryckesbroder.

Det var inte så långt över skogen, där den rotebonden bodde. Hon bestämde sig för att gå och se efter. På Everts evinnerliga frågor svarade hon, att far kanske fått så ont i sina fötter, att han varit tvungen stanna någonstans för att vila sig. Fötterna, ja, det var en räddande tanke. Den skulle de hålla fast vid, om det nu var så illa som hon började tänka sig. Men det var till och med litet värre, än hon tänkte.

— Jag skall gå och möta far. Han blir nog glad, om han får litet hjälp med rän-seln. Vem vet vad han har för smått och gott i den. Hon försökte lätta upp humöret både hos barnen och sig själv.

Agda fick sina förhållningsorder. Så knöt hon en duk på huvudet, slängde en schal på sig och begav sig i väg. Hon var inte glad. Det var en molande känsla hos henne, en känsla, som varslade om ont. Hennes farhågor besannades, och i mer än önsklig utsträckning.

När hon kom i närheten av hemmanet, där dryckesbrodern bodde, hörde hon

skrål och oväsen. Hon saktade sina steg. Skulle nu Anders Johan, trots alla löften, bli som många av de andra. Det fanns till och med de som slog sina hustrur. Det hade dock aldrig Anders Johan gjort. Det var liksom en tröst, att han i det fallet var bättre än de andra.

Lotten visste ju inte, att det fanns en direkt anledning att festa för Anders Johan. Men det fanns det. Han hade verkligen ämnat gå direkt hem och blända Lotten med sin nya värdighet. Han hade verkligen blivit utnämnd till distinktionskorpral.

Lotten stannade. Skulle hon gå fram? Men så steg vreden och trotset inom henne.

Hon gick med raska steg upp mot gården, som inhägnades av gärdesgård.

På gärdesgården gick en man, som till rörelser, kroppsställning och röst var Anders Johan. Han gick med utsträckta armar vinglande, men klarade dock balansgången. Han slängde glåpord till de andra, som redan tycktes litet mer än färdiga.

— Opp mä er, era kanaler. Ingen lydde.

— Opp mä er, lyd order, fortsatte den vinglande Kraften.

Lotten hade hunnit nästan ända fram. Hon stirrade — glömmade allt annat.

Anders Johan hade inget skäg! Det var han, men skägget var borta. Hon hade aldrig sett sin make annat än med det välansade helskägget. Detta var en fullständigt främmande man. Och denne man hade hon varit gift med i tio år. Hon kände sig nästan illamående. Han var ful. Hemska, tyckte hon. Bred mun, tjocka läppar, en bred, ful haka. Det var bara de stålgrå ögonen och den höga pannan som var Anders Johan.

Anders Johan fick nu se Lotten, som stod en bit därifrån, vit i ansiktet och med nästan svarta ögon.

Han blev stående med armarna spretande rakt ut. Ett fånigt uttryck bredde sig över hans förut så övermodiga ansikte.

Lotten hade sett nog. Hon vände tvärt, började nästan halvspringa tillbaka mot hemmet. Vem som i en hast nyktrade till var Kraft. Nu började ruelsen. Han som hade tänkt sig hemkomsten som en triumf — att han så totalt kunnat glömma. Han hade sett något i Lottens ögon som gjorde honom rädd.

Han gjorde den vanliga rörelsen med vänstra handen för att stryka sitt skägg. Han kände bara sin vassa haka. Skägget! Lotten hade väl knappast känt igen

honom, men av hennes utseende att döma, hade hon nog det. Han kände stor lust att slå Vreta-Johan sönder och samman. Det var han som slängt åt Anders Johan, att han inte tordes klippa av skägget för kärningen sin. I ett anfall av ilska och självhåvelse hade skägget då åkt av.

Han ångrade sig tvärt. Han såg ju själv, hur ful han blev, men då var det så dags.

Anders Johan rev åt sig ränseln och sitt andra pick och pack och rusade efter Lotten. När han kom ifatt henne, sade han intet, bara slöt upp vid hennes sida. De gick fort, men tysta.

Men så blev tystnaden outhärdig, tyckte han.

— Lotten, försökte han. Hon vände ett förvirrat, tårdränkt ansikte mot honom.

Anders Johan tyckte, att hjärtat stannade i bröstet på honom.

— Lotten, försökte han igen, förlåt mig.

— Tyst! Det var det enda svar han fick.

När hemmet skymtade, stannade Lotten, torkade ansiktet och försökte anta en lugn min. Hon vände sig till maken, nej, den främmande mannen och sade:

— För barnens skull, som väntat så och glatt sig, måste vi tala med varandra som vanligt.

— Du har väl med dig det du lovade i ditt brev Eller är det också uppsupet? Hon talade med hård röst. Anders Johan kände sig som världens uslaste människa. Han kände förskräckt efter. Jo, gåvorna låg i bröstfickorna, som väl var. Vad skulle han annars tagit sig till. Lotten fortsatte.

— Du hade så ont i fötterna, så du var tvungen att stanna i Mohemmet och vila dig. Kom ihåg det, om barnen frågar. Skägget får du själv hitta på något om. Glöm inte att halta, när barnen kan se oss från fönstret.

Nu var det Kraft, som, kuvad och skamsen, lydde order. De skymtade nu Stenmon.

Barnen kom utspringande, Agda med minstan på armen, väl omvirad. Evert kom i sprinterlopp, så fort hans korta, tjocka ben kunde röra sig. Fadern sken upp litet. Här var han visst välkommen i alla fall. Han glömde att halta.

När Evert var nästan framme hos fadern, slog han tvärstopp och stirrade. Vem var detta? Var det far? Anders Johan vändades. Skägget! Nu kände inte ens hans egna barn igen honom.

Agda var också framme nu, men hon sade som vanligt ingenting. Men ögonen

talade. Lotten försökte prata på. Det var som hon trott. Far hade fått så ont i fötterna, så han hade varit tvungen att vila sig. Men nu är han här. Anders Johan började halta igen. Barnen räckte honom handen, neg och bockade, precis som för en främmande. När han ville ta minstan, började hon skrika hjärtängsligt. Ja, det var en hemkomst, som sent skulle glömmas.

De kom in i stugan. Fadern skyndade sig att ta fram näsduksväskan och kniven för att få se litet glädje. Det kändes som en nödvändighet för Anders Johan. Evert gav till ett illtjut och började hoppa runt på ett ben och visslade, hans vanliga sätt att öppna på "säkerhetsventilen".

Agda tog emot väskan. Joo, rött brett band, och väskan var större än någon hon sett förut. Hennes ögon lyste. Hon tackade litet blygt. Anders Johan fick se bordet med duk, de nya kaffekopparna och brödkorgen. A, mor, så fint! Men då gjorde Lotten något, som kom Anders Johan att blekna och känna något som en kvävning i bröstet. Hon gick fram till bordet och tog bort de nya kopparna och satte dit de gamla kantstötta. Duken och brödkorgen fick vara kvar.

Agda sade:

— Men mor! Hon fick till svar:

— Minstan skall ju vara med vid bordet, och hon kan lätt dra ner någon kopp. Vi gömmer dem till jul.

Anders Johan sade inget, men han förstod nu, hur Lotten kände det.

Ett kantstött och trasigt äktenskap.

En gåva fanns också till Lotten, men han kom sig inte för med att lämna fram den. Han skulle vänta, tills barnen somnat och försöka tala med Lotten.

När det till sist var kväll och barnen sov, gick Anders Johan fram till Lotten. Han gjorde ett försök att ta om henne, men hon drog sig tillbaka och sade med den hårda rösten:

— Främmandet får ligga i kammaren. Nu höll sinnet på att koka över. Var kvinnan vettvillig. Skulle han ligga ensam i kammaren efter dessa månader borta i "knekten". Man och hustru!

— Betänk dej, Lotten!

— Det har jag. Du är inte den jag gifte mig med. Det är nog bäst att du gör som jag säger, korpral Kraft. Lotten hade inte sett hans nya märke, som talade om hans befordran. Det kunde förresten göra det samma nu. Alltsammans tycktes vara för-

stört. Han gick in i kammaren utan ett ord. Han stängde dörren efter sig.

Nu började en konstig tid. De talade och svarade. För en oinvid såg ju allt ut att vara som det skulle.

Men i sina ensamma natters anfäktelser tänkte Kraften ibland, att han skulle gå ut i köket, där Lotten låg i fällbänken, och slå henne med skriftens ord, att kvinnan skulle vara mannen underdåning. Men det stannade vid tanken.

Han bestämde sig för att aldrig mera smaka brännvin eller någonsin klippa av sitt skägg. Han höll båda löftena.

Tiden gick. Anders Johan arbetade som en besatt, vilket var bra för dagens nödort. Som han hade stark skäggväxt, dröjde det inte så länge, förrän den gamle Anders Johan kom tillbaka.

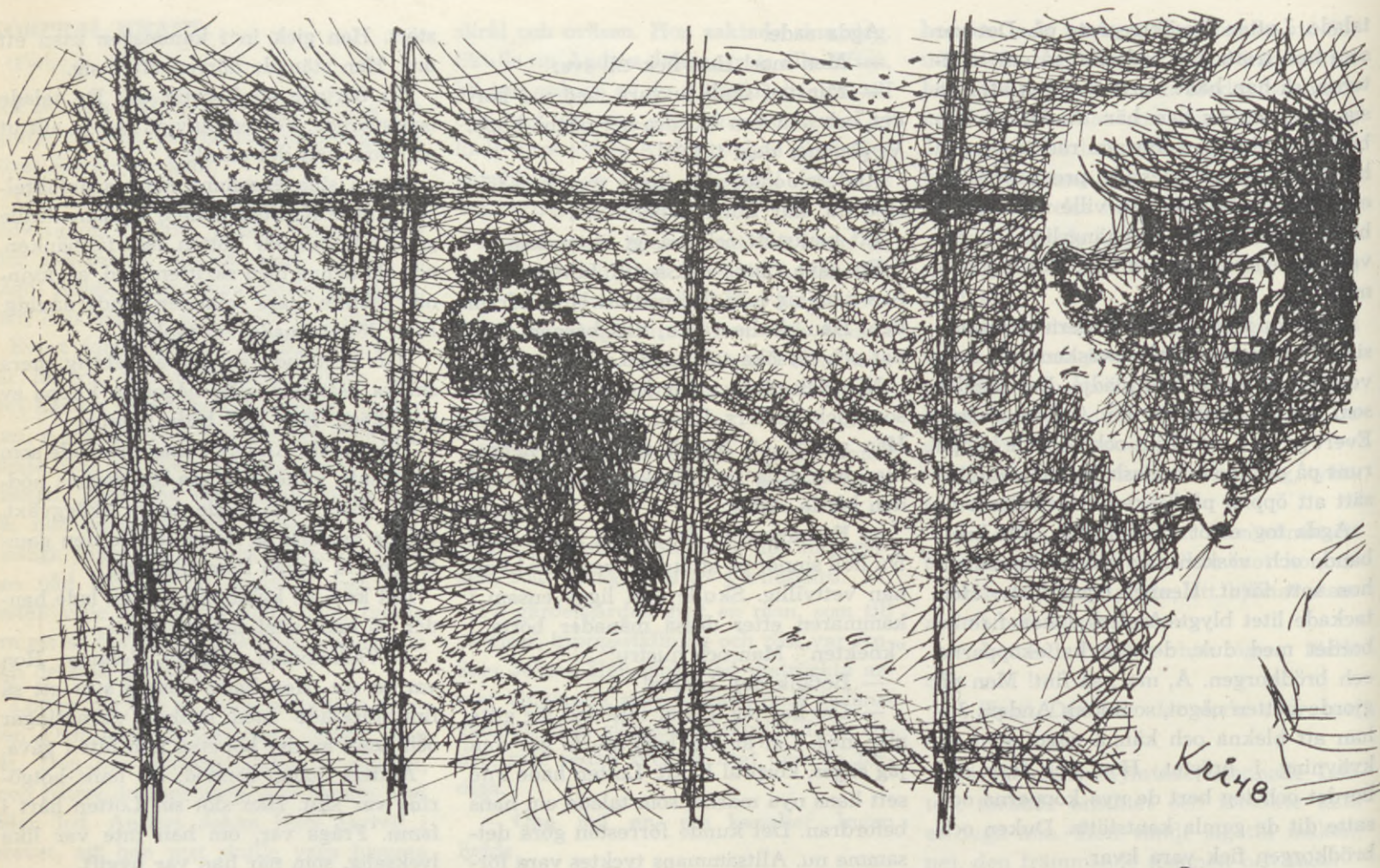
Det kom en kväll, när Lotten lade handen på hans axel, log och sade:

— Välkommen tillbaka, Johnny. Hon var så söt. Hon hade i smyg sytt ett så fint förkläde med rynkor, garneringar och band av det köpetyg hon fått i gåva.

Anders Johan förstod, att hans botgöring var slut. Han slöt sin Lotten hårt i famn. Fråga var, om han inte var lika lycksalig, som när han var nygift.

S.A.

JULKLAPPEN

PER WIKBERG

av

YRSNÖN VIRVLADE ned från renseritaket, förstora- des i lampskenet över järn- väggsspåren, fick sig en ny körare av vinden utifrån havet och slungades likt en mjölig rapp- ning mot sileriväggen. Massavedvagnar- nas last pudrades dock in och lyste snö- vit under ljuskäglorna. Något riktigt snö- fall var det inte, därtill spände vinden på allt för kraftigt.

Hjälpsilare Gunnar Stenman såg för minst tionde gången på en halvtimme mot renserihörnet och spåret, såg otåligt på klockan och mot spåret igen, men han såg endast de mörka konturerna av kopp- laren under renseriets vedtravers. Han väntade på avlösningsskamraten, och fast- än han mycket väl visste, att avlösaren Olsson inte mer än nått och jämnt hunnit hem från stan än, kunde han inte dämpa sin oro, när han visste att klockan picka- de och gick och visade minut efter minut på hans fritid.

Det var som om fritidsminuterna varit dubbelt så långa, när han stod kvar i job- bet, fastän de gick med en hisnande fart, så fort han lämnat fabriken vaktgrind bakom ryggen. Nu såg han dock inte mot vaktgrinden, där avlösningen egentligen bort komma, utan han såg mot renseri- spåret, där det gick lätt att smita in ge- nom grindarna ändå, om man kände väx- lingstiderna. Där skulle hans avlösning komma i kväll, eftersom de inte krånglat och begärt lov för det korta halvtimmes- bytets skull. Det är med kontrollen och förbuden som med produktionen i fabri- ken; det måste vara litet fusk, om det ska gå bra, tänkte Stenman.

Äntligen. Där skymtade Olssons smala figur mellan renseriväggen och vedvag- narna. Han halvsprang i medvinden, me- dan yrsnön virvlade om öronen på honom. Han försökte bli skyldig så liten tid som möjligt.

För sista gången på skiftet gick Sten- man de tolv trappstegen ned till våt-

maskinen, vred ett tiondels varv åt höger på virastyrningen, och så sköljde han än en gång av händerna under det varma spritsvattnets regn mot massamattan, in- nan han gick upp till kvistfångarplattan igen för att som vanligt möta avlösaren vid matbordet.

— Hej! Trettifem minuter till godo, hälsade Olsson och såg på klockan. Du kan ju få igen dem till nyår, om det passar...

— Hej! Nog hinner jag få igen de där stackars minuterna, sa Stenman, strök händerna torra på en ren trasselsudd och tyckte plötsligt att den nyss så långa väntetiden inte var något att tala om.

— Då har du julhelg, då, sa Olsson, krängde av rocken och skakade bort snön, som hastigt blivit vattendroppar i värmen.

— Jajamen. I morron klär man julgran på eftermiddagsskiftet...

— En annan får väl lov att kinea fram mot middan, eftersom man inte fått en blund i ögonen i dag.

— Folkigt som vanligt i stan förstås?, sa Stenman och knäppte remmen över matboxen, sedan han lagt ned kaffe-flaskan.

— Julbrådska som vanligt, och på tåget stod vi som packade sillar.

— Ja, här är sej likt. Kvistkvarnen är litet passam, men annars är det lättsilat och bra, upplyste Stenman och drog ned mössan över öronen till skydd mot snöryan.

— Hör du, den där, sa Olsson och vek huvudet mot sileriets ettasida, där förste man, silare Malte Nyström skymtade mellan ledningsrör och järnstag. Har han sagt nå't eller frågat efter mej?

— Neej. Nog har han sett jag stått åt dej, men han har jobbat med silspolning hela tiden, se'n han kom, sa Stenman och knäppte rocken ända upp i halsen.

— Han spolar och står i som en jäkel, se'n han fick platsen, jag skulle haft, om allt gått rätt till...

— Jobbet är ju detsamma, men han fick en grad högre betalt förstås, medgav Stenman och tog ett par steg mot trappan, som om han inte ville blanda sig i tvisten mellan de två på nattskiftet.

— Men nog vet du, att jag varit här längst, om det skulle ha räknats ärligt, försökte Olsson tänja ut ämnet. Men när han fick ingenjörn att dra bort min långa inkallelsetid så...

— Hej och god jul då!, hälsade Stenman och satte punkt för Olssons försök att få medhåll i ett obehagligt tvisteämne.

— Tack för att du stått och god jul! Titta in nå'n dag i helgen, ska vi se om det finns nå't att bjuda på, hälsade Olsson och plockade fram träskorna ur skåpet.

När Olsson dragit på arbetsskjortan sneglade han ut genom fönstret mot ljus-skenet utanför renseridörren och såg hur Stenman framåtböjd strävade mot vinden bort mot grindarna. Sedan gick han ned för att se över våtmaskin och silavfalls-kvarnar.

Han ville inte lägga sej i vårt bråk om förstamanplatsen, tänkte Olsson och ren-sade stupet vid kvistkvarnen. Förresten kände han väl att det luktade av mej, efter konjaskasken jag fick av Lötman, så han trodde väl jag var litet jum, mediterade han för sig själv.

I nästa ögonblick sneglade han mot Malte Nyström som sysslade med renspolning av maschongfilten på pressvalsen, som tryckte samman massan, innan den dök ned i rivvalsen för att slitas sönder i trasor och hamna under kollersterna i avdelningen under sileriet.

Olsson kände att de sömnsjuka ansiktsveckan stramade.

När han stod och betraktade Malte vred denne på huvudet och nickade hej, och Olsson nickade igen som vanligt.

Till råga på allt ska vi gå här och låtas vara vänner och kamrater, fast vi skällt ned varandra på fackföreningsmötet för förstamansplatsens skull, tänkte hjälpsilaren och kände att den där oskyldiga kasken nog hettade litet i huvudet i alla fall. Det vore bättre vi tog varsin piassavakvast och gjorde upp med varandra efter förmåga, tänkte han, innan han gick upp till bordet och träsätet på platån och intog vaktplatsen han kunde få nyttja en stund, när det gick lättsilad massa.

Men av erfarenhet visste han, att han aldrig fick vända ögonen från våtmaskinen. Vilket ögonblick som helst kunde massamattan klibba fast vid pressvalsens filt och följa runt, och då gällde det att gripa in. På mindre tid än en kvarts minut kunde massaanhopningen på valsen spränga sönder den dyrbara filten, och då var det inte roligt att heta hjälpsilare. Då var det inte förste man, som bar ansvaret för hela avdelningen, utan då fick var och en svara för sin maskin.

Som alltid när sömnen svjkit under nattskiftet, eller när han frivilligt avstått från sömn på friskiftet, tog sileriet nya, suddiga konturer inför hjälpsilarens ögon. Och det blev nya ljud. Maskindundret steg och sjönk liksom i ljudvågor i en monoton vaggvisemelodi, fastän maskiner och silrörelser var sig lika.

Nej, den där kasken var inte bra, men han ville inte neka, när den andre bjöd. Olsson drog av skjortan och böjde ned överkroppen under spolslangens vattenstråle. Det brukade hjälpa. I synnerhet under vintern, när kylan brände nästan som hett järn mot huden. Men nu blev hettan nästan behaglig, när han åter drog på skjortan. Olsson drog tidningen ur boxen och försökte läsa litet för att pigga på sig. Det otroliga hade inövats i sileriet, att gubbarna kunde både läsa i tidningen och bevaka våtmaskinen samtidigt, om de fick en stunds ledighet på pallen. Men tidningen hade blivit en våtmaskin, där bokstäverna kom likt massan från urvattnaren.

Han lade bort tidningen och såg ut över silarna, där den ljusbruna massaflo den välte fram. Det var lättsilad massa. Stenman hade så rätt, så rätt. Det var en bra tvättare, som skickade upp den massan till sileriet. Den gick intvålad och fin genom silarna, och över med förresten och bort i avfallskvarnarna, fast det var då inte meningen precis. Eftermiddagsskiftets silare var bra, men nattskiftets var sämre. Vid midnatt skulle massan ljusna, och sedan var det att passa silarna med spolslangen och hålla dem rena.

Olsson log litet och kände att de sömnsjuka ansiktsveckan stramade. En bra tvättare skickade lättsilad massa. Men i själva verket var han en fuskmakare, som slarvade bort kubikmeter efter kubik-

"Hjälp!" skrek han och rusade mösslös och vildögd ut för trappstegen.

meter lut. Men han gjorde det inte av ondska, utan han gjorde det för att inte tvätteriet skulle stoppa upp. Det gick inte att köra en massafabrik utan att fuska, och eftersom fusket inte fick erkännas kunde heller inte tvättaren resonera om problemet med fabriksledningen, utan han handlade efter eget omdöme. När den noggranne tvättaren, den dålige i sileripersonalens ögon, genom sin mera omständliga procedur fått massa på lager i tvätteriet, måste den bra silaren skicka iväg sin massa sämre tvättad för att få plats åt kokeriets massaspyror.

Det är med en diktatorisk företagsledning som med en enveten sträng far, tänkte Olsson. Ungarna lär sig ljuga och fuska, bara för att de sakna förtroende till överhet och fäder.

Plötsligt tyckte Olsson, att han åkte med i ett massakok från tvätteriet. Det var som en julskjuts. Och framför honom skymtade Malte Nyström — alltid före en bit. Som alltid... De rutschade in i kvistfångaren, och Nyström slank genast ut genom ett hål med den vältvättade massan, medan Olsson till sin fasa kände att han följde kvistmängden allt längre och längre fram mot avfallsrännan.

Kallvattenbegjutningen, tänkte han. Jag blev hård av kallvattenduschen, och nu går jag inte genom massahålen i kvistfångaren. Alldeles som när tvättaren sköljer massafällan-behållaren med kallt vatten i stället för med varm lut, bara för att lutpådraget är dumt placerat. Då stelnar massan, skrumpnar och mjuknar inte mera, utan följer kvisten ned i kvarnen och blir avfallsmassa, bara för att tvättaren

inte förs resonera om saken med överheten...

Där åkte Olsson ut i kviistrännan, men fastnade i rännans kant och såg hur Malte Nyström fortsatte sin julottefärd ut på en sil, ned genom silspringan och kom fram mellan urvattnarvalsarna. Malte tar sig alltid fram, tänkte Olsson avundsjukt. Men i nästa sekund hajade han till. Mitt på våtmaskinens massamatta satt Malte Nyström och åkte obevekligt mot den tunga, filtklädda valsen. Den färden gick mot döden, och mot dubbel död. Han skulle krossas av pressvalsen och slitas i träsor av rivvalsen.

Dunk, lät pressvalsen, när Malte åkte med under den. Det krasade som när renseriets barkmaskiner skalade torr ved.

Med ett djuriskt vrål reste sig hjälpsilare Olsson från pallen.

— Hjälp! skrek han och rusade mösslös och vildögd ut för trappstegen.

Han såg tydligt hur Malte Nyström kämpade vid pressvalsen för att komma fri. Malte stod framåtböjd som om händerna fastnat i valsen.

Väl nere på cementgolvet förmådde Olsson inte vare sig tala eller svara. Där arbetade Malte för att få loss en fastnad massarulle från valsens filtbeklädnad. Han var så levande som någonsin, och han fläkte massa som en slaktare flår ett fäällt djur.

— Kör igång maskin litet varsamt, sa Malte lugnt och vräkte bort de sista massamängderna från valsen.

Olsson drog på, och våtmaskinen matade massa igen och valsen hade släppt sitt grepp.

— Jag var hit efter oljekannan och hörde smällen, när massan rullade upp sig, förklarade Malte Nyström och hjälpte till att få bort massan från golvet.

— Jaså kom du... kom du... kom du den vägen, stammade Olsson, och hade klarnat i huvudet så han förstod att han drömt.

— Hör du, jag tror, jag tuppade av en stund, erkände han sedan. Du ska ha tack för hjälpen...

— Tja, vi får väl hjälpas åt, när det behövs, sa Nyström och tyckte att Olsson var litet olik sig.

Så gick de båda upp för trappan, och vid bordet sa Nyström:

— Har du sett julklappen min?

— Vilken då? Julklappen?, sa Olsson tvivlande.

— Läs i tidningen du har där, sa Malte.

Bland trettiofyra sökande har Malte Nyström, Saltvik, valts till tingshusvakmästare i Laxnäs, läste hjälpsilare Olsson.

— Ska... ska... ska du sluta?, frågade han.

— Som du ser... Du kan ju räkna silarplatsen som julklapp, om du vill. Nu blir det du, som blir förste man på skiftet förstas, sa Malte Nyström och skratade.

— Jaa, du Malte. Nu blir det väl Stenman, som blir grinig i mitt ställe. Vi borde nog inte ha grader här i jobbet, sa Olsson.

— Vi får ställa och få bort dem då, som julklapp ett annat år, sa silaren tankfullt.

Hemkomsten

av

STIG SJÖDIN

en novell som handlar om en svensk-amerikanares hemkomst

DET HAR KOMMIT många tummar och flottfläckar på det långväga brevet dessa väntans veckor och Adrians fru har rodnande viktig översatt de främmande orden. Nu ska han alltså komma hem tills modern fyller åttio. Han tar vägen över Norge och stannar några veckor. Men han måste vara tillbaka till affärerna före midsommar, skriver han med eleganta bokstäver och det blir klart att han fått det bra. Han har väl flera butiker, tyder Adrian det en kväll när samtalet går den nu vanda vägen. Filialer så att säga.

Den schalen hon bett om måste de köpa i stan, fast hellre hade de sett att den funnits med i Amerikakofferten men han har inte sagt något om presenter. Detta att han har affärer irriterar och det blir många tankar på gåvor som aldrig kom och jämförelser med de andra som varit borta länge, men som skickat en bit av det nya landet då och då och som inte heller hållt sej för goda att skriva. Två gånger på alla dessa år har han kommit ihåg dem med en hälsning till jul och så detta brev, som modern inte kan läsa. Ännu har hon inte fått klart för sej att han ska komma. Ur gungstolen där hon sitter och dåsar hela dagen kommer hennes röst knarrig och svag och ältar detta eviga problemet med pojken som inte ens skrev. Nästan blind och döv lever hon kvar i det förgångna och kan inte glömma att hon släppte iväg honom. De andra sex, som strävat henne fram till en lugn ålderdom föraktar hon.

Hon har aldrig frågat efter deras bästa och därför har denne okände broder under åren gjort dem ont och blivit svår att slåss med.

— Man ska vara tusen mil borta, då är det bra, säger Axel den gången de begravder fadern och modern inte kan låta bli att tugga på den eviga frågan vart han tog vägen. Denna jävel som aldrig lagt två strån i kors och for bort från horungen sin, han ska tas fram och stå på byrån så fort det går henne emot. Men vi som fått skjuta till av det lilla vi har och sett till att hon slapp komma till hemmet, vi ska höra varje dag såna etterblåsor vi är, att vi är elaka och missunnsamma och inte

tål se henne och inte ger henne pengar till snus, när hela bruket vet att hon skitar ner sej och snuskar med det så ingen vill ta reda på det.

Och dessa veckor blir mycket sagt som länge burits tungt. Hos Axel där hon bor är tagen hårda och sonhustrun hunsar med henne. Hon är till besvär och får känna det. Kalaset som de tänkt krängla sej ifrån måste nu bli av.

— Så får han betala det, det är inte för mycket begärt. Han har väl kofferten full med pengar, fräser Elin när kvinnorna är samlade hos henne för att hjälpa till med städningen till pingst då modern fyller. Och Adrian får orden med sej på kvällen ner i verket och har lust att bära dem vidare till den yngste av dem, han som egentligen håller sej för god och vill vara utanför fejden och envist försvarat modern. Han har väl haft mest gott av henne. Han tycker också att brodern borde få försvara sej. Vem vet hur han haft det? slungar han ut så fort han är med i samtalet.

*

Pingsten går in med nyutspruckna lönnar efter bruksgatorna, himlen ligger skurad ren efter ett par dagars regn och

pingsaftonskvällen när friden lägrat sej med blåa skuggor kring barackerna står han på station och ser sej undrande omkring. Han har en annan sorts solbränna och ett slängigare snitt på kläderna, som de känner igen från andra som kommit hem. Han torkar sej med en vit näsduk och väntar och kisar. Ögonen glittrar långt inne i djupa hålor och det finns en rastlöshet kring hans gestalt som de inte är vana vid.

Det är inte att begära att han ska känna igen dem, men ändå tar han ett par tveksamma steg emot dem. Axel värjer sej redan i tankarna mot omklappningar och alltför stor rörelse; någonstans sitter det gråt, som vill ut. De tar i hand och det räcker även för honom. De sysslolösa som ingen väntar, men som ändå alltid är nere och ser till att allt går rätt till är nyfikna och söker svar på frågor kring den lilla högtidliga gruppen.

— Jaja, du kom ändå. Vi var osäkra men gick ner i alla fall. En vet ju aldrig, säger Axel och Adrian skjuter in något "om så långt bortifrån". Det hörs på honom som om han tycker att det ska vara omöjligt att ta sej fram så långa vägar; det finns respekt för avståndet i hans röst.

De lyssnar till den främmande klangen i hans röst när han frågar efter bil — först säger han car, men ändrar sej snabbt. Jodå, nog finns det bil om det ska vara nödvändigt när det är så liten bit att gå. De tittar försiktigt på honom. Och känner igen drag hos sej själva, men guldleende har han inte och han verkar inte överlägsen heller.

I bilen vägar de fråga hur han haft det och vad han sysslar med. Om det är gott om arbete där borta?

Han säljer och köper spannmål. Han letar efter orden och formar dem ovan. Då stiger deras respekt och vitsen med schalen och butikerna bleknar och blir dum. Det var ju annat det. Men Elin låter sej inte blickas. Hon sätter sin mulna och otillgängliga blick i hans ansikte och orkar knappt med att hälsa, när han äntligen står och ser sej om i det rum där modern finns och försöker hitta bland ansiktena. Svägerskorna vet han inget om, förutom Elin. Hos henne kan han känna igen bitska munnen och snålsnörpta ryn-

korna kring munvinklarna. Den bröllopsdag han minns var hon likadan. Det var strax innan han for.

Ändå ler han frejdigt och förstummar henne med ett gott leende. Han anar att hon gett honom busnamn och är den som får sin vilja igenom och kan ta tag med hela släkten om det behövs.

Modern fattar ingenting trots att Adrian tutar i hennes öra att de har storfrämmande.

— Harry har kommit! halvskriker han om och om igen och modern torkar sej med handens avigsida över den insjunkna munnen och mumlar sitt evinnerliga va?

Då går han fram och trycker hennes vissna hand som ville han pressa in i hennes förtorkade kött att här är han äntligen. Kysser henne på kinden för att få tid att dölja tårarna som står på lur bakom ögonen.

— Mor, det är jag. Harry... jag har kommit hem från Amerika.

— Va? säger hon med handen kupad kring örat. Va?

— Det är jag mamma! Det är Harry! Amerika! tar han till i förtvivlan, ty han känner hur fiendskapen växer kring honom och han hinner uppfatta Elins syrliga och triumferande blick som säger:

— Det ska du ha. Det är en mor att komma hem till och glädjas åt. Du kunde ha packat dej hem förut.

— Kan hon läsa skrivet? frågar han med grumlig röst. Om jag skriver på ett papper?

Han trotsar huvudskakningarna och skriver med stora bokstäver på ett blad ur en anteckningsbok han tar upp ur fickan:

Det är jag, Harry. Känner mamma inte igen mej?

Då kommer det ur hennes insjunkna mun en mening som alla de andra väntat på och som klistrar tystnad kring väggar och tak och i denna tystnad fläktar det av iskyla mot honom. Hon säger:

— I dag borde Harry ha varit här? Jag kan inte förstå att han aldrig hör av sej.

Så måste han släppa taget och ge upp. Syskonen och svägerskorna får skämmas och tycker hämnden är lite obehaglig. De kunde ha förberett honom, och vet det nu.

Axel tar sej samman och slår håll på tystnaden med en välkomsts up medan kvinnorna dukar fram i kammarn. Samtalet lossnar sakta och omständligt och halvt rädda frågar de ut honom. Men frågan varför han aldrig skrev tors de inte fram med. Nej, han är inte gift, men han har varit. Och har en pojke som är studerad och snart färdig läkare.

— Jaha, säger de och begrundar detta svårtolkade faktum. Tankarna har svårt att följa med ända upp till läkare och att han varit gift betyder skilsmässa. Något

som de försiktigt tummar på och vill veta mera om. Då tiger han. Och växer till främling igen mitt ibland dem. Ingen vet hur det går till, men plötsligt är han en alldeles annan; försiktigheten är som bortbläst och han skämtar och frågar tillbaka. Vill veta allt om deras barn och arbete och får till och med Elin att tina upp med beröm över köttbullarna när de satt sej till bords. Fast han skyggar lite inför det gamla blekta fotografiet av sej själv där det står på byrån mittemot honom. Modern undviker han och slipper sitta i hennes närhet. Trots det glada skrattet — det ska vara amerikanskt förstås — fortfar han att vara främling, en som de inte begriper sej på. Han far så fort fram i samtalet så att de inte hinner med.

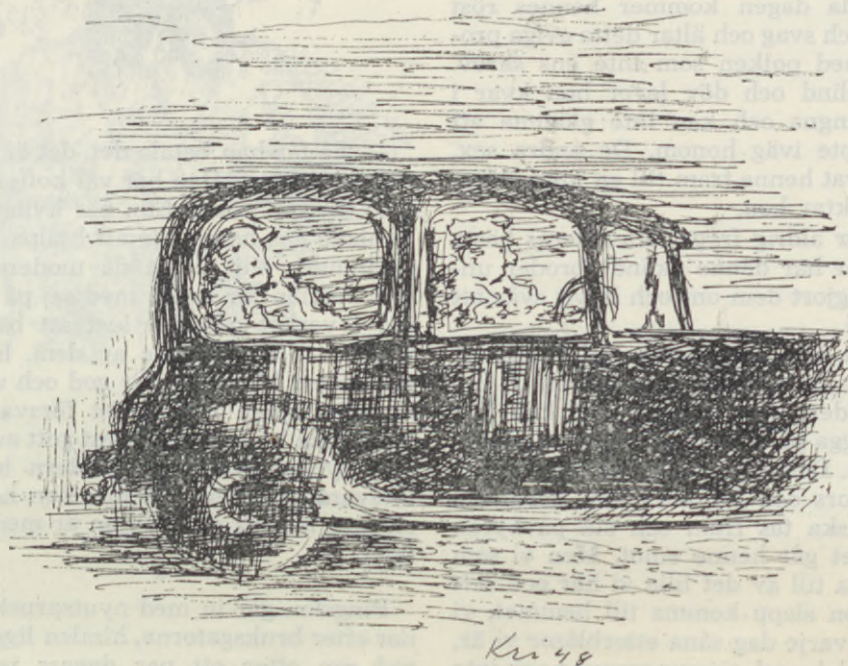
Nu bekymrar han sej inte heller om att leta efter orden. Rätt som det är hoppar det av engelska ord kring honom och de har all möda att följa med.

Mitt i den gladaste stunden när alla är mätta och belättna över att han inte skämt ut dem med överlägsenhet bryter han upp. Han bör på hotellet säger han och talar om att han ringt i förväg och han vill inte vara till besvär. Så får Elin tillbaks sin elakhet och de övriga har svårt att dölja hur missbelättna de är. Det duger inte åt honom förstås. Och han vill gå ensam och känna igen sej ute på stan, som han säger. Modern ser han inte, tar inte heller adjö av henne; han hejar med handen i vädret åt de andra och skrattar svar på frågan om han kommer och hälsar på dem på pingstdagen. Är förtegen intill hemligheten.

*

Sen söker de honom förgäves på hotellet på morron och får veta att han rest med bil till stan tidigt. Det fanns ett brev till dem alla med varsin hundradollarsedel i.

Men inte en rad. Han skriver inga brev, säger de och är glada längst inne. De får bråttom att glömma att han någonsin kom. Men de får en buse mindre att skyla på. Och åtrån efter Amerika dör fort inom dem.

Kri 48

Det var en gång en saga...

DET FINNS fortfarande miljoner människor, som inte har en aning om vad en radioapparat är för någonting. Det finns tusentals, som aldrig sett en plog. Men s a g o r känner alla till -- från hottentotten till grönländaren, från araben i öknen till indianen vid Amazonflodens stränder. Detta är lika riktigt i dag som det var på Ramses II:s tid -- eller ännu längre tillbaka.

Människor och sagor har sedan urminnes tider varit oskiljaktliga. Så länge folk kunnat tala, har de berättat sagor. Varför? Därför att sagor är den primitiva människans poesi -- ett utslag av hennes behov att fly bort från vardagens grå verklighet. I livet går det tyvärr sällan "efter förtjänst" -- det vill säga efter rent människovärde. Man kan vara god och dock ha det knappt. Man kan vara duktig och ändå bli förbisedd. Man kan vara flitig och lika fullt fattig -- medan samtidigt mindre goda, mindre duktiga och mindre flitiga håller sig högt uppe i toppen.

För att ställa var sak på sin rätta plats måste man dikta sagor -- och det har människorna gjort i tusentals år. I sagorna går allt precis som det borde göra. Askungen får sin kungason trots den elaka styvmodern och hennes elaka döttrar. Den minste och mest hunsade i brödraskaran vinner prinsessan. Trollet, draken eller vidundret måste döden dö. Häxan slutar sina dagar i sin egen bakugn -- allt går "efter förtjänst". Men sagan låter inte sin hjälte och hjältingna sova uppå lyckan. De måste utstå och genomgå mycket. De får sota svårt för misstag och felsteg. Vägen är lång och smal -- endast det rena hjärtat når fram till slottet på glasberget.

Detta är grundtonen, själva moralen i nästan alla sagor -- och den duger ju. Därför användes t. ex. den indiska sagsamlingen "Pautsjatantra" också rent av som lärobok för ungdomen.

Andra sagor, särskilt de skämtsamma, är stundom mindre moraliskt betonade. Deras avsikt är blott att framhålla skarp sinnet, slugheten, listen och låta den triumfera över dårskapen och dumheten -- i regel dock under den förmildrande omständigheten att de lurade verkligen förtjänade att bli lurade. Glädjen över den finurlige rackarpojken, som klarar sig

från alla sina streck, går igen från gamla egyptiska sagor till norska och danska skämthistorier. Men betraktar inte också moderna människor med en viss sympati "Borrande X:et" och hans kumpaner -- om deras tilltag bara inte går ut över någon enskild person?

"Tusen och en natt" -- sultanen som fick höra sagor under 1001 nätter...

Sagan har uppstått bland folket -- den är diktad av folket och bevarad genom folket. Sagans broder är sägnen, dess syster folkvisan, dess barn fabeln och legenden.

Sagens skildringssätt är egenartat. Det finns inga utanverk, inga litterära krusiduller. Sagan går rakt på sak: Det var en gång en kung. Man får inte veta hur d a n den kungen var eller hur han såg ut. Allt är handling. Karaktärsteckningen är så okomplicerad som möjligt. Antingen är en person god eller ond -- basta. Tiden medger helt enkelt inte någon närmare

beskrivning av personerna, inte heller av platsen, trakten, miljön. Handlingen uppslukar allt. Innan man börjat tänka närmare på kungen har man fått veta, att han hade en dotter, som var den vackraste flickan i hela världen. Men en stygg drake hade borttrövat henne o. s. v. Det går undan! S å fort, att sagan fullkomligt uppslukar oss medan vi får höra vidare om hur den fattige pojken slår ihjäl odjuret, blir lurad av riddare Röd men genom sin påhittighet slutligen ändå vinner prinsessan och halva kungariket. Ja, d e t var väl en saga! Vi sitter där och kippar efter andan --

Sagens många märkvärdiga gestalter: troll, nissar, féer, alfer, andar, bergakungar, enhörningar, jättar, dvärgar, drakar och allt vad de heter, är ett helt studium för sig. De utgör resterna av primitiva naturfolks primitiva förklaringar av naturfenomenen.

För urmänniskorna var allt lika levande. Träd, buskar, vattendrag, ja, till och med stenarna hade liv. Denna tro i förening med behovet att söka förklara till och med det skenbart oförklarliga, har frambragt sagofigurerna. Märkliga fynd och märkliga naturföreteelser har givit fantasin näring. En narvalstand blir enhörningens horn, en struts kanske "fågeln Rock". Kan sagans fruktansvärda drake inte tänkas ha sitt ursprung i minnet av självaste Minotaurus?

Mytologiska sägner och tidigare släktens själatro går igen i sagorna, som därigenom får ännu större värde. Männi-

Sagornas slott äro ofta belägna på ett högt, högt berg långt i fjärran... och slottet är ofta omgivet av en stor, stor skog.

(Forts. å sid. 30.)

Status

JULPRISTÄVLAN

STOR HEMBYGDSEST

i PARKEN om lördag kl. 8-12 e. m.

*Sjungar Jonas och Krongårds Per
spelar och sjunger*

Till talrikt besök inbjuder
HEMBYGDSFÖRENINGEN

1

Den kände och populäre

Herr D

håller

TAL I GRÄNNA 2 januari

TAL I TROSA 4 januari

KOM OCH HÖR!

2

Sjöfartsunderrättelser

CONSTANTIA

avgår i morgon kl. 12
Gods mottages intill kl. 11

HAMNKONTORET

3

Önskas köpa

PLOG och HARV

samt diverse djur, såsom

HÄST, GRIS, KO, ANKOR, HÖNS m. m.

Svar till «E. o. M.», Karlstads-Tidningens exp.

5

Personligt

VEM vill skaffa mig en annan syssla?

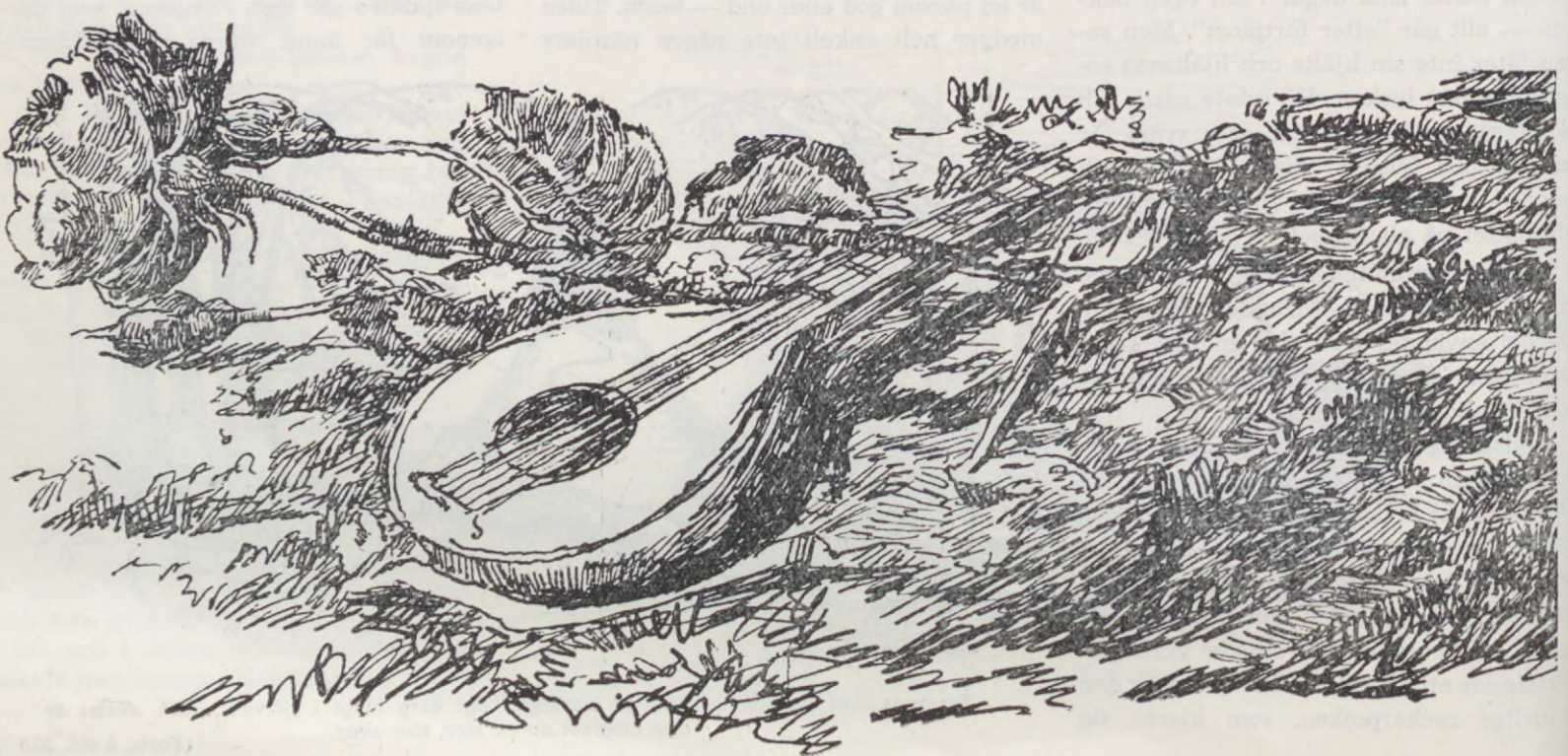
Jag är trött på att vakta getter hos min moder i skogen. Svar till "Femton år", denna tidnings kontor.

4

Hallå,

du vackra dam i grönt som passerade förbi mig i lördags kväll, då jag stod på stranden under Kungaborgen. Säkert märkte du att jag var intresserad. Vill du icke ge dig tillkänna under sign. "Den röda rosen", d. t. k.?

6

Gösta Knutsson framför mikrofonen.

Tolv annonser — Tolv dikter?

Var och en av de tolv fingerade annonserna på det här uppslaget anspelar på en känd svensk dikt. Det är alltså fråga om en litterär tävling av lite mera ovanligt slag. Ingen av författarna till de tolv dikterna är i livet, och en av dem är representerad med två dikter.

Nu hoppas jag dels att skalderna i sin olymp förlåter mig att jag handskats en smula vanvördigt med deras verk, dels att den kära läsekretsen ska få en del angenämt bryderi med åtminstone några av de litterära annonserna.

Gösta Knutsson

Belöningar utdelas till tävlingsvilliga deltagare i form av kontanta penningpriser: Första pris 75 kr., andra pris 25 kr., tredje pris 15 kr., fjärde pris 10 kr. Dessutom tre tröstpris. 5:e—7:e pris. Status gratis under ett år.

Lösningarna skola sättas upp i nummerföljd enligt angivna nummer å "annonserna". Alltså 1. 2. 3. etc. varvid diktens och författarens namn angives för varje nummer. Tydligt skrivna lösningar (endast en lösning i varje kuvert) skola vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 15 januari 1949.

Tävlingskuverten skola vara märkta "Tolv Annonser — Tolv Dikter". Lösningen och pristagarnas namn — glöm ej att angiva namn och adress — kommer i Status februarinumner 1949.

Elektriska installationer

även i avlägsna bygder. Vänd er med förtroende till vår firma! Också om ni bor långt bort i skogen, behöver ni ej längre ha mörkt hemma. Vi ordna era belysningsproblem.

EL. INSTALLATIONSBYRÅN • Storgatan 18

7

Ur dagens rikhaltiga matsedel

REKOMMENDERA VI:

Foreller - à la danbe på gås - Kalvkotlett

Ur vinlistan: Madeira, Margaux, Genever

GÄSTIS

9

STOR UTSTÄLLNING

av intressanta PORTRÄTT

i Kommunalrummet

Alla måste se den vittbereste presidenten,
damen i mantiljen m. fl, m. fl.

FRI ENTRÉ

11

CIRKUS SVECIA

Kl. 8 STOR GALA- och Kl. 8
FESTFÖRESTÄLLNING 8

Hela det kolossala och omtyckta jätteprogrammet

Miss DAISY
(duvdrottning på lina)

Köp biljetter i tid!

8

På FISKARTORPET

serveras SMULTRON och MJÖLK
Specialitet: Nyfångad RUDA

OBS.! Vinrättigheter!

10

Lediga platser

Dräng

erhåller plats på kyrkherrgården. Nittio riksdaler i lön. Svar till "Stadigvarande arbete", Smålands-Tidningens exp.

12

DET VAR EN GÅNG . . .

(Forts. fr. sid. 27.)

skors förvandling till djur och tvärtom är ett ofta återvändande motiv, som bottnar i tron på själavandringen. Den grekiska sägnen om Amor och Psyke har som saga ("Östan om sol och västan om måne") levat genom årtusenden. En nordisk gudasägen om Odin, Höner och Loke, som i tur och ordning räddar bonden från trollen, berättas i Kaukasus som en saga om tre hjälpsamma djur.

Och här möter vi något egendomligt. Med människorna har sagorna vandrat ut över hela jorden. S a m m a sagor, iklädda en ny, yttre dräkt, som passar för de lokala förhållandena, berättas i alla delar av världen. 1893 hade sålunda folklivsskildraren miss Cox funnit inte mindre än 345 varianter av sagan om Askungen, och ännu fler har säkert tillkommit senare.

Men var har sagan först uppkommit? Det är det svårt att få full klarhet i. Så mycket är dock säkert, att de allra flesta härstammar från Indien, där den äldsta kulturen också hade sitt säte. Över Per-

sien och Arabien har sagorna sedan nått Europa, där den store fabeldiktaren Aisopos i sjätte århundradet före Kristi födelse först öste ur denna källa.

Han var inte den siste diktare, som blev inspirerad av sagorna. Italienarna Straparola och Boccaccio, Musaios, fransmännen La Fontine och Perrault, danskarna J. L. Heiberg, Oehlschläger, Paludan-Müller, H. C. Andersen och Drachmann är endast några av de många, som blivit betagna i sagor och utnyttjat dem litterärt. Många av H. C. Andersens är blott återberättade folksagor. Det gäller t. ex. "Prinsessan paa Aerten", "Klods-Hans", "Store-Claus og lille Claus", "Rejsekammeraten", "Svinedrengen" m. fl. Men naturligtvis har sagorna vunnit betydligt på att bli bearbetade av själva "Sagokungen". Vem tänker under läsningen av Andersens "Fyrtøjet" på, att denna saga är en variation på "Aladdin och den underbara lampan" ur "Tusen och en natt"? Och dock förhåller det sig så.

Ja, "Tusen och en natt", denna underbara sagoskatt! Vem minns inte ramen: berättelsen om Scheherezade, som räddar sitt liv och gör sultanen till människa

Prinsessan och svinherden. Han fattig med lappade kläder, hon med guldstickad klänning och krona. Det är väl en riktig saga?

igen genom att under 1001 nätter berätta sagor för honom? Bokens kärna är av indiskt ursprung. Under nionde århundradet översattes den via persiska till arabiska. Samtidigt utökades den med sagor från Bagdad (om kalifen Harun ar-Raschid) och från Kairo (skälms historier). I den sistnämnda staden fick samlingen sin slutgiltiga form. Till franska översattes den 1704 och till danska (fr. tyska) 1853.

Medan diktare som Boccaccio och Shakespeare endast begagnade sig av handlingen i sagorna och fullkomligt omformade stilen, gick det allt tydligare upp för senare verksamma författare, att just den folkliga texten, den "rena" sagan utan litterär polering, ägde en särskild skönhet och väckte ett särskilt stort intresse.

Denna uppfattning har slagit allt starkare igenom. Den kan spåras från Basiles "Pentamerone" över Perraults gåshistorier — och når sin högsta utveckling i bröderna Grimms "Kinder — und Hausmärchen". Dessa två geniala folklivsskildrare återgav i sin berömda bok sagorna precis som de levde på folkets läppar, och skapade därmed ett urval, som överträffade alla tidigare. De förstod, att sagan är sig själv nog. Det är onödigt att utsmycka den. Och just genom att bevara den i sin ursprungliga, troskyldiga form, samlar man samtidigt värdefulla drag till belysning av folkets kultur och karaktär.

De flesta senare författare har följt i bröderna Grimms spår. Det är förresten likgiltigt. Ty sagan i folkmun håller på att dö. När radion spelar upp, tiger sagoberättaren. Men radion — ja, den är ju en helt ny, stor saga, teknikens saga.

Och livet upphör aldrig att berätta sagor.

Hans och Greta i pepparkakslandet, den onda häxan och bakugnen — ja, det är en riktig gammal saga.

Främlingen

MARIA GÅR fram till fönstret. Av solens läge på himlen ser hon att tiden bör vara omkring åtta på morgonen. Hon har gett ungen morgonmålet för ett par timmar sedan och om en halvtimme skall hon ge den ett mål till, så att den klarar sig tills hon är tillbaka. I dag när Zakarias inte är att vänta hem förrän någon gång i kvällningen skall hon gå till Tjuv-Erkis grav vid Storängsmossen. Varför skall hon göra det? Ja, det vet hon inte själv — hon kan inte förklara. Men något inom henne har länge pockande uppmanat henne att gå dit. Hon har sökt gendriva den osynliga rösten med allehanda undanflykter och motsägelser, men intet har hjälpt och i dag, när nu Zakarias inte är att vänta hem förrän sent i kvällningen skall hon gå. Han kommer aldrig att få vetskap om hennes utflykt till Tjuv-Erkis grav, och hon själv får fred för sin gnagande oro.

Hon går fram till sängen för att se efter om inte ungen vaknat så att hon får ge den ett mål extra innan hon ger sig iväg. Det är redan långt lidet på morgonen och vägen till och ifrån Tjuv-Erkis grav är ganska dryg. Men ungen sover fortfarande! Hon ställer sig tyst och betraktar det sovande ansiktet och erinrar sig mor Saris brutalt avklädande varning "det har blandat blod och detta må du ej förglömma". Blandat blod — Javisst! Och just i detta ögonblick känner hon främlingskapets hemlösa verklighet. Hon böjer sig synande ned över ungen?

— Men har du ingenting av mej, säger hon lågt och bevekande?

Inte mycket! Den har Zakarias ljusa hår, hans haka och även något av hans utstående kindkotor. Det är bara en liten detalj som påminner om henne och det är de tunga ögonlocken och kanske litet av ögonens mörka glans därunder. Det svider till att se så litet av sig själv.

Hon knäpper upp klänningslivet och ställer sig på knä vid sängen och sticker in den röda bröstvärtan mellan ungens sovande läppar. Men läpparna är sömntorra och vill inte ta emot den digivande bröstspenen och hon spottar därför fuktande på fingret och väter över den. Nu går det lättare och ungen börjar dia med slutna ögon.

Maria knäpper igen klänningslivet och

stoppar till fällen. Nu bör den klara sig tills hon är tillbaka. Hon går fram till fönstret och slätar till håret. Hon stänger varligt dörren efter sig, men stannar lyssnande några ögonblick innan hon vrider om den tunga järnnyckeln och sticker den under förstubron.

Hon tar den vanliga vägen över bäcken och fortsätter den smala slingrande stigen fram. Hon har något mjukt, kattlikt över sin gång och då hon då och då stannar upp, liksom lyssnande, får hon ett, något av ett villebråds skygga vakenhet över sig. En orre flyger skrämnd upp strax intill stigen. Den fortsätter en bit in mot skogen där den slår ned och trycker sig gömmande tätt nära den brunfläckiga marken. Maria rycker förskräckt till och tar vinglande ett steg på sidan om vägen, men skyndar strax vidare.

— Mjukt, mjukt fågeldun, mumlar hon.

Inte för att hon är ömhjärtad av sig när det gäller djur. Hon är närapå lika flink att få en älg, en råbock eller vad det nu var. Men si en fågel var det något annat med. Att slita bort de styva ving- och stjärtfjädrarna gick väl an, men att hårdhänt rycka loss det lena, mjuka bröstdunet ingav henne alltid en känsla av råa lustar. Men livet var ju sådant! Det var bara de långa ångesttimmarna i snaran, sedan kom vittjandet och det enkelt lekfulla greppet om nacken och huvudet föll slapt hängande ned efter den varma kroppen.

"En gång var hon vittne till en av ödemarkens grymma episoder. Det var en solig morgon. Zakarias hade gått på andra sidan mossen för att vittja sina snaror och hon satt väntande på honom under en stormfälld gran. Hon hade lärt sig att alltid iakttå tystnad och stillhet i markerna. Ju mindre vittring djuren fick av människan mera hemsäkra kom de att känna sig i markerna. Det var just denna självklara försiktighet i skog och mark, som gav henne tillfälle att bevittna vildmarkens oskrivna och grymma lag, döda eller dödas.

Det är vår och förnyelsens doft stiger ur de fuktiga markerna. En tjäderhöna låter höra sitt belåtna skrockande läte och längre bort hörs orrarnas bublande. Maria njuter av markernas vakenhet och sticker nyfiket fram sitt huvud mellan de skyddande grenarna för att se den nära skrockande tjäderhönan. Men istället för denna får hon plötsligt syn på en krok-näbbad, gråbrunspräcklig fågel i ett träd endast några få alnar från henne. Det är skogens rovlystne jägare, den fruktade höken. De gula vakögonen klipper misstänkt mot den stormfällda granen där hon sitter gömd. Då och då öppnar och sluter den sina gripklor, liksom för att känna efter att de inte stelnat till ifall ett byte uppenbarar sig.

Maria måste göra en liten rörelse för att komma i bättre seställning och genast vänder han på huvudet mot den stormfällda granen där hon sitter. Hon möter hökens

"Du behöver ej frukta . . . Jag har följt dina spår från ditt pörte —"

blick genom grenverket och känner de gula vakögonens genomträngande viljestyrka. En skrockande tjäderhöna närmar sig. Hon ser hur han stelnar till. Fjädrarna tycks resa sig på hans kropp och de gula vakögonens blick blir ännu mera hård och genomträngande. Nu kryper han liksom ihop. Vingarna trycks tätare intill sidorna, de kraftiga gripklorna släpper grenen och han gör en stupflygning in mot skogen.

Hon skulle vilja rusa ut ur sitt gömställe och skrikande varna den skrockande tjäderhönan, som snart är alldeles in på hennes gömställe, men något oförklarligt hindrar henne från det. I samma ögonblick hör hon våldsamt piskande vingslag närma sig. Det är ett ögonblicks verk. De kraftiga gripklorna hugger obarmhärtigt fast i den brunspräckliga tjäderkroppen. Båda tycks vilja tumla om av den hårda farten höken har vid anfallet. Tjäderhönan kastar sig på rygg och slår förtvivlat ifrån sig med sina klor, men det hjälper inte. Den gula, krokiga höknäbben borrar sig ned i det duniga bröstet och sliter med hungerns rovgirighet den ena köttslamsan efter den andra. Hon kan inte längre hålla sig, utan ger till ett skri. Hökvingarna spänns blixtnabbt till flykt och den försvinner in i den djupa, skymmande skogen.

Maria ryser till inför minnet av denna händelse. Den var grym, hård och hänsynslös.

— Måhända är inte döden av människohand ändå att föredra, säger hon tyst för sig själv.

Så helt har hon levat sig in i händelsen att hon glömt bort att hon för en stund sedan hoppade över Holmsjöbäcken och nu är framme vid Meshattssjön. Hon tar sig tid och går ned till stranden för att skölja sina fötter i det ljumma strandvattnet. Hon har inte varit framme här vid stranden sedan Tjuv-Erki begravdes. I dag ligger sjön solbelyst och till och med i den mörkskyggande vattenytan invid de bergsbranta stränderna slår fiskarna sina lekfulla ringar. Hon drar sköljande sina fötter genom det varma vattnet, håller upp klänningen och tar ytterligare några steg ut tills vattnet når henne till knäna. Om hon bara haft tid skulle hon klätt av sig helt och badat, men nu kunde hon inte göra det för ungen som låg hemma och väntade på henne.

Hon går upp igen och torkar gnicande av fötterna i gräset på strandkanten och går vidare.

Maria känner spänningen växa inom sig ju närmare hon nalkas Storängsmossen och platsen för Tjuv-Erkis grav.

— Icke heller han var av svedjefolket. Kanske var han min mors bror, eller kanske, hon stryker sig med handen över pannan och håret, min äkta far, mumlar hon mellan svagt skälvande läppar?

Hon har en känsla av att någon förföljer henne och vänder på huvudet gång på gång. Det är kanske bara en inbillning, kanske oron för ungen därhemma. Men hon såg noga till att elden i den öppna spiseln var riktigt utbrunnen, så någon ängslan för den saken behöver hon inte känna. Om nu ungen vaknar och börjar skrika behöver hon inte bry sig om detta. Litet skrik stärker bara lungorna, har hon hört de gamla säga.

Hon drar sköljande sina fötter genom det varma vattnet... och tar några ytterligare steg ut tills vattnet når henne till knäna...

Nu skymtar hon den brunröda Storängsmossen och strax är hon framme vid tallen, som skalades av blixten. Hon stannar ett ögonblick och betraktar den vita strimman i barken, som inte längre är så färsk vit, utan nu lyser gul av stelnade, genomskinliga kåddroppar. Den söker själv läka sitt sår, men den kommer inte att lyckas med det. Om några få år skall det gula träköttet slutas igen av grå svullnad och den nu gröna barrkronan vissna bort till nakna, barrlösa grenar. Så kommer det att gå ytterligare några år till, så skall svampaktiga mossor slicka stammens rödbruna bark och få stora stycken att lossna, tills den slutligen en dag står som ett regnpiskat, grått skelett med stympade grenar till armar.

Hon tar ett par steg fram och kastar en blick på sidan om vägen där Tjuv-Erki låg. Det syns ännu märken i mossan efter kroppen och det höga ljungriset har inte rest sig riktigt ännu. Hon går fram till platsen där de slogo läger för natten, rör litet med sin bara fot i askan efter nattelden. Också i granrisbädden bredvid märks tydliga avtryck efter deras kroppar.

— Nej, hon har inte tid. Hon måste hem snart, säger hon halvhögt och går ned till Tjuv-Erkis grav vid mosskanten.

Den brunröda moränjorden ligger som nyuppskottad. Hon går granskande runt den ett varv. I den lösa jorden ser hon spår av en räv, som tycks ha sprungit rätt över den. Kanske kände den vittring av den döda kroppen därunder? Men graven är rätt djup och Zakarias välte för säkerhets skull ned ett par tre tunga stenar när han skottade igen, just för att inget djur skulle kunna ta sig ned och räven är en dålig jordgrävare.

Hon går ut på mossen och bryter av några av dess sparsamma blommor och fogar ihop dem till en bukett tillsammans med ett litet knippe grönt lingonris och ett par blommande ljungvistar. Hon synar det värderande ett ögonblick och finner det vackert. Att lägga den buketten lös på graven kan hon inte. Då kan vinden sopa bort den. Hon borrar därför med handen en grop och sticker ned den i och plattar sedan till jorden omkring den.

Hon står på knä. Vinden drar sorlande genom trädens barrkronor och drar smekande över mossens gulgröna starrgräs. Här, under den nakna jordvallen ligger han, Tjuv-Erki.

— Måntro var hans själ nu är någonstans? Kanske är den i hennes närhet, kanske svävar den någonstans därute på den vidsträckta mossen, viskar hon tyst.

Men hörde hon inte det prassla inne i skogen strax bakom sig? Hon vänder hastigt på huvudet och lyssnar spant! Kanske hörde hon fel eller kanske var det ett djur, en räv eller kanske bara en fågel som ligger och trycker på sina ägg? Men nu är det i alla fall tid för henne att ge sig iväg hem till ungen. Hon stiger upp, betraktar den nedstuckna blombuketten på gravkullen några ögonblick och går ut på stigen igen.

Maria känner sig orolig av prasslet hon hörde nyss och påskyndar sina steg.

— Det kan bara ha varit ett djur, för vad skulle det annars vara, tröstar hon sig med och den gulbruna barren på stigen knastrar under hennes bara fötter.

Men det var inte ett djur som prasslade. Något tiotal alnar från henne, efter mosskanten, nedhukad bakom ett vidjesnår satt en ung man och iakttog henne hela tiden. Det var när han sökte smyga sig fram till ett annat vidjesnår, närmare henne och graven, han råkade snava över en tallkvist och det var det prasslet hon hörde. Att hon sedan trodde det kom från annat håll var väl därför att den svaga vinden rätt över mossen förde med sig ljudet in mot skogen.

Främlingen följer smygande efter henne, men han vågar ej ta stigen, utan håller sig ett par alnar på sidan om den. Maria vänder sig oroligt om ibland. Hon har liksom på känn att någon är efter henne och börjar småspringa. Hon är snabbfotad och han har svårt att hinna med, i synnerhet som han måste hålla sig i skogskanten på sidan om vägen. Maria fortsätter springande till hon kommer fram i den öppna, låglänta gläntan vid sjöstranden. Här slår hon av farten och börjar gå. Främlingen, som tydligen tycks känna till stigarna ganska väl, tar istället en genväg efter skogskanten fram mot Holmsjöbäcken, som han hoppar över, och ställer sig inväntande henne en bit upp efter stigen. Maria är andtruten efter springandet och pustar ut ett litet slag på strandkanten.

Den inväntande främlingen är en rätt lång man. Han har samma mörka hår som Maria och mycket i hela hennes utseende går igen hos honom. De kunde vara bror och syster, om man inte visste att Maria var ett ensamt förstfödslobarn. Han kom vandrande över Hällamossen i morse, strax efter det hon givit sig av och han hade följt hennes fotspår hela vägen upp tills han kom på henne, där hon stod knäböjd vid Tjuv-Erkis grav. Hans ärende upp till deras pörte var att höra efter om de sett till hans far, Tjuv-Erki, som varit försvunnen i flera veckor. Han hade länge sökt efter honom, tills han fick höra av en svedjeman uppe i skogarna vid Ljusaberget att hans far skulle ha synt i trakterna kring Orotorp. Ett annat rykte, av en gammal trollkåring, visste berätta att han skulle ha blivit ihjälslagen av blixten och begravd någonstans uppe i skogarna däromkring.

— Kanske var det hans fars grav, den unga kvinnan knäböjde vid, säger han frågande till sig själv?

Maria stiger upp och går vidare. Hon kastar en skygg blick bakom sig, men märker ingenting misstänkt och går lugnad vidare fram mot Holmsjöbäcken.

Främlingen står skymd bakom en trädstam, inte så långt från vadstället. Han

ser Maria hålla upp klänningen och stiga ned i det kalla, forsande bäckvattnet. Hennes vador är kanske en aning kraftiga men väl rundade och det gör att hennes ben är vackra och välformade, trots sin tyngd.

Maria går stigen fram, utan att ana något och stelnar förskräckt till när den långa, mörkhårade främlingen plötsligt står framför henne på den smala skogsstigen. Marias första tanke är att springande vända om, men hon förstår lika snabbt att hon inte skulle hinna undan honom och tar i stället ett steg åt sidan för att komma förbi. Men främlingen tar henne i armen och säger?

— Du behöver ej frukta mej. Jag har följt dina spår från ditt pörte och jag har följt dig hela tiden.

— Nej, jag måste hem till ungen, säger Maria protesterande och söker frigöra sin arm från hans grepp.

— Din unge sover säkert lugnt!

— Bryter några av dess sparsamma blommor och fogar dem till en bukett tillsammans med lingonris.

Maria kastar en skygg blick på honom. Han är vacker, så vacker som hon önskade att hennes Zakarias skulle vara. Men hon vet ej vem han är och var ifrån han kommit, och hon är orolig för ungen.

— Vems grav pyntade du med blommor, frågar han?

— Man kallade honom Tjuv-Erki, svarar hon lågt och ser ned i marken.

— Tjuv-Erki, upprepar främlingen stelt.

Maria ser upp! Det var något i främlingens röst, som gjorde henne nyfiken.

— Men han var en god människa och hjälpte svedjefolket att bli av med sina skinn och skaffade dem salt, tillägger Maria.

Främlingen ser forskande på henne och hon möter utan fruktan hans brunglänsande blick.

— Vems kvinna är du?

— En svedjemans kvinna, svarar hon.

— Du kanske är det, men jag ser på dig att du inte är en äkta ur svedjefolket.

— Jag vet det, ty det berättade mor Sari, säger hon och skrapar med fotens tåspetsar i stigens hårdtrampade mossor.

Han pekar på en grönmossig tuva mellan träden och säger?

— Låt oss sätta oss på tuvan där?

Maria ser på honom med vidgade ögon:

— Men jag har en husbonde!

— Men du är av mitt folk, svarar han och tar henne i armen på nytt.

Denna gång söker hon inte göra sig fri, utan följer honom till den utpekade tuvan. Han låter sin blick svepa över henne. Hennes moderskap har givit hennes barm den fylliga mognadens åtrå. Ett ögonblick känner han lust att säga henne vem han är och att graven hon pyntade med de fattiga myrblommorna, var hans egen fars, men han ångrar sig. Nu vill han vara en skogens vandrande främling inför sin lust att äga hennes gråklädesskylda nakenhet.

Även Maria känner blodets brännande lust. Han har rätt till henne och hon till honom. Han hör heller icke till svedjefolket, lika litet som hon. Men hon har ju givit en svedjeman barn och han är hennes laglige husbonde! Nej, hon vill ej veta av något trälaskap. Hon vill vara lika fri, som det synliga och osynliga omkring henne. Här i den dovt sorlande skogen råder vildmarkens opräntade lag, att giva eller att taga.

Hon känner en hand stickas in genom klänningens bröstliv och hon sluter motståndslöst sina ögon. Som något långt, avlägset hör hon hans viskande röst, utan att kunna urskilja orden. Hans läppar pressas mot hennes och hon känner skuggsval mossor mot sin nakenhet.

Plötsligt vaknar hon upp ur sitt heta blods dvala och ser med nyvakna ögon omkring sig. Han sitter bredvid och håller hennes hand i sin. Hon rycker den till sig, drar ned klänningen och rusar upp!

— Nej, nej, stammar hon mellan skälvande läppar och springer ut på stigen.

— Stanna, ropar han befallande!

Han drar handen smekande över hennes hår och hans läppar söker ännu en gång hennes. Men hon vänder ovilligt bort sitt ansikte och han viskar i hennes öra:

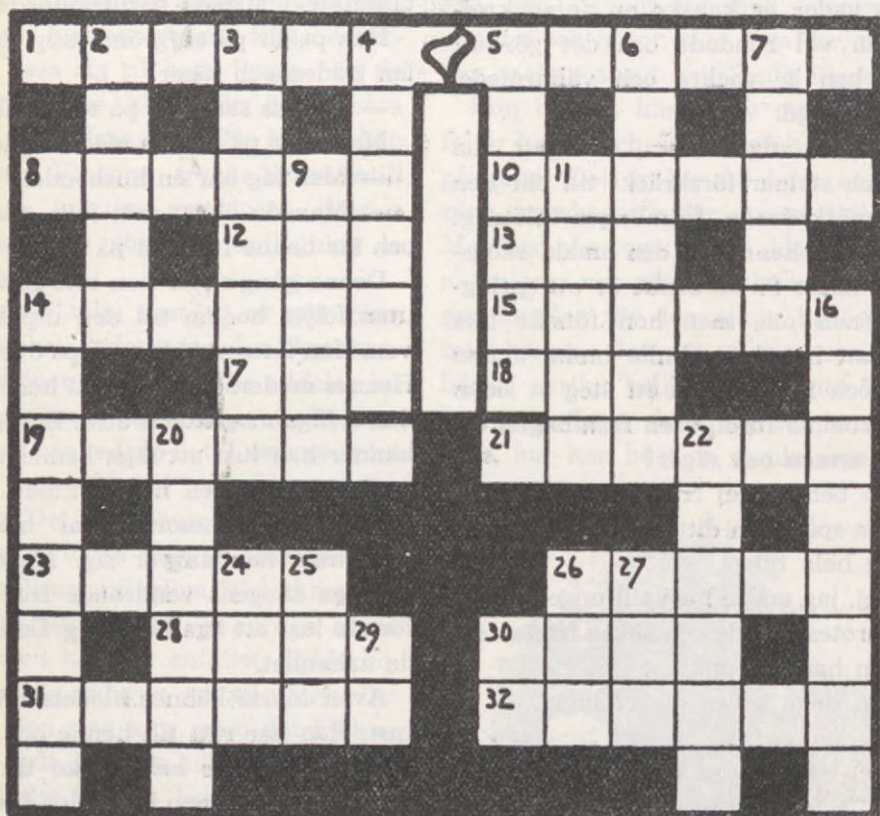
— En dag, eller kanske en natt, när du är ensam kommer jag till ditt pörte.

Hon tar ett steg tillbaka och ser honom stint i ögonen:

— Nej, du får inte. Jag är en svedjemans kvinna, svarar hon och sliter sig loss från hans midjgrepp och springer ifrån honom.

Han går några steg och ser hennes gråa, fladdrande klänning försvinna där stigen gör en skarp krök.

JULKORSORD 1948

VÅGRÄTA ORD.

1. Häst och släde. (6)
5. Stad i svensk litteratur, med annat namn på kartan. (6)
8. Den 31 december. (6)
10. Har Peter Freuchen firat många jul med. (6)
12. Visar sig jultomten oftast vara. (3)
13. Blanksliten under hjulen. (3)
14. Lämplig julklapp till pojke intresserad av kemi. (6)
15. Julstök var förr ett väldigt —. (6)

17. Användes hos oss mest vid jul. (3)
18. Har nog ett längre namn i prästbetyget. (3)
19. Blir man i samma veva som man får klappar. (6)
21. Bråk. (6)
23. En dag i värsta julbrådskan. (5)
26. Ett av riksdagens kända skäggjular här inom hemmets vägg. (5)
28. De vise männen. (4)
30. Bör det för julstämningens skull. (4)
31. Spiller man tid genom att gå och göra. (6)
32. En verkligt frånstötande fisk. (6)

LODRÄTA ORD.

2. Spel och spoling. (5)
3. Kallas ibland för lumpen. (7)
4. Julklapp som kan användas först om ett halvår. (6)
5. Den mest åtrådda julklappen på önskelistan. (6)
6. Under hett galler. Och hade Loke, när han rev sig. (7)
7. Var Peter Wieselgren för nykterheten. (5)
9. "På spiltans strö hon blek sig satt med sänkt och tankfull tinning, och blott betraktar hon sin skatt, som ler vid barmens linning." (5)
(Levertin.)
11. Stad och övergivet ställe. (5)
14. Dan före dan före dan före dan... (8)
16. De timmar granen glimmar och vi till gröten rimmar. (8)
20. Lille Niklas kikar genom nyckelhålet: — En sån jultomte! Han står och pussar mamma! (6)
22. En milresande man. (6)
24. På symaskin. (3)
25. Buteljen till helgen. (3)
26. Kan man i regel vilken julklapp man får. (3)
27. Gör man när man kokar gröt. (3)
29. Humoristiskt geni. (2)
30. Mitt på nyårsdagen. (2)

LÖSNINGAR

till julkorsordet skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 januari 1949. För att komma med i prisbedömningen måste kuvert med lösning vara märkt "Julkorsord 1948". Kuvert får endast innehålla en lösning. Glöm ej att tydligt ange namn och adress!

Tre priser utdelas: 1:a pris 25:— kr., 2:a pris 15:— kr. och 3:e pris 10:— kr.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status februari nummer 1949.

SCHACKSPALTEN

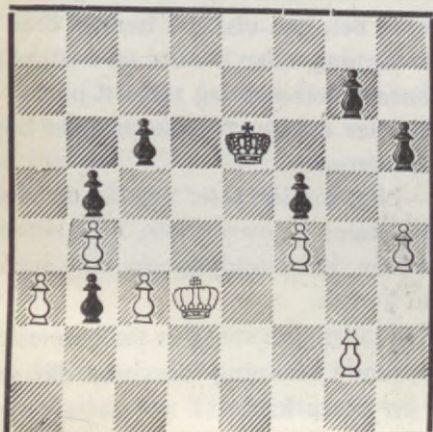
Red. av E. Lundin

JULPRISTÄVLING.

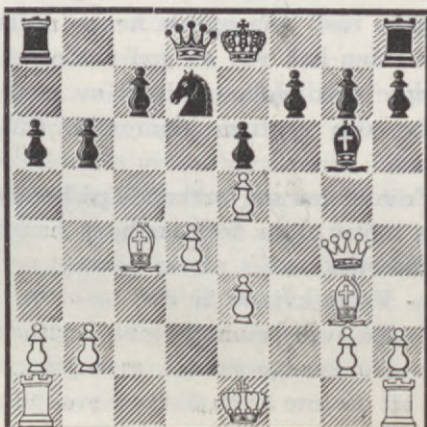
Årets julpristävling skiljer sig (fördelaktigt?) från de tidigare. Denna gång är det inte fråga om att knäcka mer eller mindre listiga studieuppgifter. Nu gäller det i stället att finna "det enda rätta" draget i efterföljande fyra partiställningar. Angiv således i varje ställning endast ett

drag (för vit) jämte en kort motivering om det troliga slutresultatet i varje ställning.

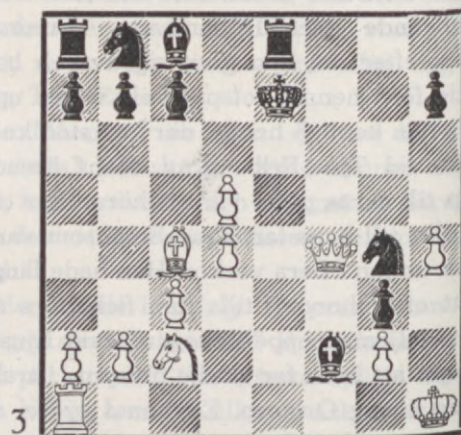
Svaren skola ställas till Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, senast den 15 januari 1949. Skriv "Schack" på kuvertet. I priser utdelas 25, 15 och 10 kronor samt extrapriser i form av schacklitteratur.

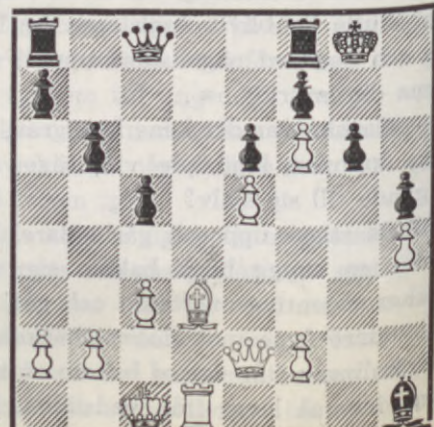
1

2

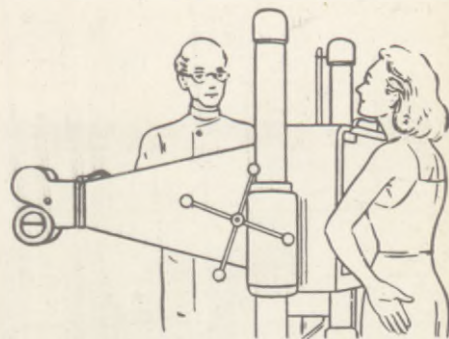
3

4

Kodak spar sjukhusvård

Med Kodak röntgenfilm och skärmbildsfilm i den förebyggande sjukvårdens tjänst kan man numera avslöja tbc på ett tidigt stadium, då sjukdomen kan övervinnas och botas på kortare tid. Läkaren anlitar också alltmera röntgenfilmen, innan han ställer sin diagnos. På så sätt bidrar Kodak till att spara sjukhusvård och till att höja folkhälsan.

— Kodak —

H A S S E L B L A D S F O T O G R A F I S K A A B

LINDHOLMS KLICHE FABRIK

Gamla Brogatan 19 – STOCKHOLM – Telefon 20 54 20

Vad har DU för hobby?

Amatörteater

Kursen behandlar allt om amatörteater, från ett sälls-kaps bildande fram till den färdiga föreställningen. Två pjäser medföljer kursen för teoretisk övning.

Musikledarkurs

Denna kurs omfattar det mesta en kördirigent eller musikledare bör kunna, bl. a. allmän musikleära, intervalllära, frasering, accenter, ackord och modulationslära, kördirigering, orkestrens instrument m. m.

Att sjunga till gitarr eller luta

Den här kursen lär Dig gitarr- och lutaspelets grunder och hur Du rätt ska sjunga till eget ackompanjement. Den uppstår många trevliga, lättspelade melodier som Du snart kan framträda med inför Dina vänner.

Fiolspelning, piano, dragspel och gitarr

Dessa kurser ger en grundlig undervisning i resp. instruments trakterande och är trevligt och lättfattligt skrivna under medverkan av framstående musiker.

Textning

En utmärkt kurs, lämpad för butiksanställda som själva vill texta plakat, prislappar, skyltar o. dyl. och för andra intresserade av textning. Enkla, vackra och dekorativa stilar behandlas. Tusch, textningspennor och övningsark ingår i kursen.

Hemmet blommar

En trevlig och lärorik kurs, som bl. a. behandlar krukväxternas skötsel och vård, placering och trivsel, skadedjur och sjukdomar, omplantering m. m. Du får dubbel glädje av Dina blommor efter denna kurs.

Grundkurs i teckning

Är Du intresserad av teckning som hobby eller yrke har Du god nytta av denna kurs. Öga och hand tränas, formsinnet odlas och blicken öppnas för nya estetiska värden.

Vi syr, vi stickar, vi virkar

En handledningskurs för alla som är intresserade av handarbete och som enkelt och trevligt ger praktiska råd och anvisningar hur man på olika sätt kan ordna familjens klädproblem.

Brevskolan STOCKHOLM 15

Sänd prospekt över de kurser jag strukit under.

Namn

Bostad

Postadress Status 12

Realskolekurser:

Enskild brevundervisning
Dagbrevskolor
Aftonbrevskolor

Fackföreningskurser

Sociala frågor, samhällskunskap och ekonomi:

Samhällsorientering
Industruell demokrati
Företagsekonomi
Psykologins grundfrågor
Ekonomiska och fackliga problem
Alkoholfrågan
Kommunalkunskap
Föreningsungdomen och kommunen
Deklaration
Nationalekonomi
Svensk socialpolitik
Arbetslagstiftning
Skolfrågan

Olycksfall och sjukvård

Internationella problem

Kurser för kvinnan och hemmet:
Hemmet och vi
Folkhälsans grundfrågor
Barnens lek och verksamhet
Vårt kosthåll i teori och praktik
Vi syr, vi stickar, vi virkar
Vad vet Du om Dig själv
Kvinnan och samhällslivet

Praktisk handelskunskap:

Praktisk räkning

Bokföring

Affärsjuridik
Välskrivning
Textning
Stenografi
Kalkylation
Butikskurs
Kontoristkurs
Föreståndarekurs

Träförädlning:

Verkmästarekurser
Förmånskurser
Yrkeskurser

Musik och hobby:

Att sjunga till gitarr eller luta
Fiolspelning, piano, dragspel
Musikledarkurs
Teckning
Amatörteater
Orientering

Verkstadsteknik:

Ingenjörskurser
Verkmästarekurser
Förmånskurser
Yrkeskurser
Kurs för arbetsstudiemän
Kurser för planeringsmän

Svetsningsteknik:

Verkmästarekurser
Förmånskurser
Yrkeskurser

Smidesteknik:

Verkmästarekurser
Förmånskurser
Yrkeskurser

Gjuteriteknik:

Mästarekurser
Förmånskurser
Läringskurser

Maskinteknik:

Konstruktörskurser
Verkmästarekurser
Förmånskurser
Reparatörskurser
Montörskurser
Maskinistkurser

Motorsteknik:

Verkmästarekurser
Förmånskurser
Montörskurser
Motorskötarekurser

Ritsteknik:

Ingenjörskurser
Ritarkurser
Ämneskurser

Elektroteknik:

Ingenjörskurser
Verkmästarekurser
Maskinistkurser
Installatörskurser
Montörskurser
Läringskurser
Yrkeskurser

Teleteknik:

Radiotekniker-kurser

Radio

Signalteknik
Yrkeskurser
Grundkurser

Värme- och sanitetsteknik:

Ingenjörskurser
Verkmästarekurser
Mästarbrevskurser
Maskinistkurser
Yrkeskurser

Väggbyggnadsteknik:

Vägmästarekurser
Schaktmästarekurser
Förmånskurser
Yrkeskurser

Grundkurser i:

Matematik
Formelräkning och trigonometri
Fysik och kemi
Ritteknik
Elektricitetslära
Elektromaskinlära
Radio
Signalteknik
Motorlära
Verkstadsteknik

Specialkurser:

Räknestickan
Avvägning
Elektrotekniska beräkningar
Isolationsmätningar
Planschverk för yrkesundervisning m. fl.

Anmäl Er till en kurs

Följande kurser kan Ni anmäla Er direkt till:

	Vid kont-betalning	Vid del-betalning
☐ Kurs i dragspel	38:—	42:—
☐ Kurs i gitarrspelning	32:—	35:—
☐ Kurs i pianospelning	32:—	35:—
☐ Kurs i violinspelning	35:—	38:—
☐ Att sjunga till gitarr eller luta	25:—	27:—
☐ Hemmet blommar	15:—	
☐ Grundkurs i teckning	28:—	31:—
☐ Vi syr, vi stickar, vi virkar	18:—	20:—

Jag anmäler mig till de kurser jag satt ett kryss för i rutan. Kr. insättes samtidigt på Brevskolans postgirokonto nr. 11. (Vid delbetalning insättes kr. 10:— som första inbetalning.)

Brevskolan, Stockholm 15

Namn

Bostad

Postadress Status 12